

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 967275/3

בבית הדין הרבני האזורי נתניה

לפני כבוד הדיינים:

הרב שניאור פרדס – אב"ד

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אופיר יצחקי)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד דוד ויניצקי)

הנדון: חיובי מדור ייחודי שיסודם ב'מזונות' ושיסודם ב'שלום בית' וההכרעה בספקותיהם

החלטה – ביטול צו

הנושאים הנידונים

א. חיוב מדור ייחודי (ספציפי) מטעם מזונות

ב. חיוב מזונות אישה בספקות

ג. חיוב מדור ייחודי (ספציפי) מטעם שלום בית

ד. פירוק שותפות

רקע

בתאריך ח' בטבת תשע"ד (11.12.2013) הוגשה בקשת האישה לצו למדור ייחודי בדירתם המשותפת של הצדדים. לטענתה בלי הבית לא יוכל להתקיים שלום הבית. יצוין כבר בתחילת הדברים כי צו זה לא נתבקש ולא ניתן במסגרת תביעת מזונות אישה, שכן תביעה זו בעניינם של הצדדים אינה בסמכותו של בית הדין והיא נידונה בבית המשפט. כל בקשת האישה הייתה במסגרת תיק שלום הבית ובעקבות תיק זה נתקבלה החלטה בעניין זה.

ואומנם ביום ט' בטבת תשע"ד (12.12.2013) ניתנה החלטה ובה צו למדור ייחודי. הצו ניתן בהחלטה של דייני יחיד, החתום מטה גם בהחלטה דנן, וזו לשונה:

בקשה למדור ייחודי (ספציפי)

בית הדין מורה בצו על מדור ייחודי (ספציפי) לטובת המבקשת על דירת הצדדים ברח' [...] נתניה.

בצו זה נאסר על הצדדים לערוך כל שינוי או דיספוזיציה בנכס.

ביום י"א בסיוון תשע"ד (9.6.2014) ניתנה החלטה נוספת בנושא תיק זה, גם היא בחתימת דייני יחיד – החתום מטה גם בהחלטה דנן. בהחלטה נאמר כי הצו יישאר באופן זמני, וכך לשונה:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בפנינו בקשת הבעל להבהרת ההחלטה מיום א' באייר תשע"ד (1.5.2014) בעניין הבקשה לביטול צו למדור ייחודי (ספציפי).

רקע

ביום ז' בטבת תשע"ד (10.12.2013) הגישה האישה לבית הדין תביעה לשלום בית. בו ביום הגישה האישה לבית הדין גם בקשה למדור ייחודי שבמסגרתה עתרה האישה למתן צו למדור ייחודי בדירת המגורים המשותפת.

יצוין כי טרם פנייתה לבית הדין הגישה האישה ביום י"ד באלול תשע"ג (20.8.2013) לבית המשפט לענייני משפחה בפ"ת תביעה למזונות אישה וילדים נגד בעלה. הבעל מצידו הגיש ביום ו' במרחשוון תשע"ד (10.10.2013) לבית המשפט לענייני משפחה בפ"ת תביעה לפירוק השיתוף ואיזון משאבים, וביום י"ג בשבט תשע"ד (14.1.2014) הגיש לבית הדין תביעת גירושין.

בהחלטתנו מיום ט' בטבת תשע"ד (12.12.2013) הוצאנו צו למדור ייחודי בהתאם לבקשת האישה.

ביום כ"ד באדר ב' תשע"ד (26.3.2014) הגיש הבעל בקשה לביטול הצו למדור ייחודי.

תגובת האישה לבקשת הבעל הוגשה ביום כ"ט בניסן תשע"ד (29.4.2014) ובה התנגדה האישה לביטול הצו.

לאחר עיון בבקשת הבעל ובתגובת האישה הנ"ל, הוצאנו את החלטתנו מיום א' באייר תשע"ד (1.5.2014) ובה כתבנו: "לא ניתן לבטל לעת עתה את הצו. במועד הדיון הקרוב יעלו הצדדים את הבקשה מחדש."

בבקשתו עתה, מבקש הבעל מבית הדין להבהיר את החלטתו הנ"ל מיום א' באייר תשע"ד (1.5.2014) ולנמקה.

נימוקי הבעל לביטול הצו למדור ייחודי

לטענת הבעל, מאחר שהאישה הגישה תביעת מזונות אישה לבית המשפט לענייני משפחה, אין היא זכאית לצו למדור ייחודי מכוח תביעת שלום בית והצו שניתן הוא בבחינת VOID – בטל ומבוטל. בדבריו אלה מסתמך הבעל על פסיקת בית המשפט העליון בבג"ץ 185/72 גור נ' בית הדין הרבני האזורי ירושלים.

דיון והכרעה

בפסה"ד בבג"ץ 5969/94 אליהו אקנין נ' בית הדין הרבני האזורי, פ"ד נ(1) 370, בעמ' 375–376, קבע בית המשפט העליון כי הגשת תביעה לבית הדין בעניין המדור אינה שוללת את סמכותו של בית המשפט האזורי לדון בעניין פירוק השיתוף:

נמצא כי במקרה כזה, מחזיקות שתי ערכאות בסמכויות שוות מעמד, זו שלה הסמכות לדון בנושא המדור כנושא לעצמו וזו שבסמכותה לדון בנושא המדור, במסגרת פרוק השיתוף. (שם, בעמ' 376).

גם בפסה"ד בבג"ץ 207/04 אריה גולדמברג נ' גולדה גולדמברג, נקבע כי אין מניעה שבית הדין הרבני ידון בתביעת שלום בית, כשמנגד דן בית המשפט בתביעת מזונות, אף ששני ההליכים מתייחסים למעשה לעניין המדור הייחודי.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עם זאת, עקרון הכיבוד ההדדי בין הערכאות מחייב כי משניתנה החלטה בבית הדין בעניין המדור, על בית המשפט הדין בעניין פירוק השיתוף להתחשב בהחלטה זו. כך נקבע בעניין ע"א 2626/90 אברהם ראש חודש נ' מירה ראש חודש, פ"ד מו(3) 205, בעמ' 212–213. כך גם נקבע בעניין אקנין הנ"ל (בעמ' 376), וכך נקבע בעניין בג"ץ 304/04 עוזי יאיר נ' בית הדין הרבני האזורי ואח', שבו ציין בית המשפט העליון (בפסקה 19 לפסק דינה של כב' השופטת ארבל):

בית המשפט לענייני משפחה החליט כי במישור העקרוני הבעל זכאי לפירוק השיתוף, אך בד בבד החליט שלא ניתן יהיה לבצע את הפירוק עד שבית הדין יחליט להסיר את העיקול. בכך יישם בית המשפט לענייני משפחה את העיקרון החשוב של כיבוד הדדי בין ערכאות.

לאור האמור לעיל, לא ניתן לבטל לעת עתה את הצו. במועד הדיון הקרוב יעלו הצדדים את הבקשה מחדש.

יובהר כי ההחלטה בדין יחיד ניתנה על פי ובהתאם לסעיף 1 לתקנות הדיינים (עניינים שניתן לדון בהם בדין אחד) תש"ן – 1990 שבו נאמר מפי שר הדתות דאז מר זבולון המר (ז"ל) בזה"ל:

בתוקף סמכותי לפי סעיף 8 לחוק הדיינים, תשט"ו – 1955, בהסמכת נשיא בית הדין הגדול ובאישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, אני מתקין תקנות אלה:

1. בעניינים דלהלן ידון בית דין רבני אזורי בדין אחד:

[...]

(2) צווים לעיקול נכסים או לעיכוב יציאה מהארץ –

(א) מקרים בהם הוכח, להנחת דעתו של הדיין, כי קיים צורך דחוף לדון בעניין

[...]

(ג) ביטול צו לעיקול נכסים, שניתן על ידי אותו דיין בשבתו כדיין אחד.

כתביעות העומדות לפני בית הדין כיום עומדת כאמור גם בקשת ותביעת האיש לביטול הצו הזמני למדור ייחודי.

כדי לדון בבקשה המסוימת שלפנינו (גם לפי התקנה הנ"ל 1(2)(ג)) יש לבחון את פרטי התיק ואת טענות הצדדים לאורך כל התקופה, בדיונים שהתנהלו בין הצדדים, במסמכי התיק, בסיכומי הצדדים ובדבריהם וכתביהם בערכאות השונות.

לצורך הכרעה בנושא הצו למדור ייחודי נקדים שיסוד דין מדור ייחודי הוא שהמדור יכול שיינתן מחמת שני טעמים: מדין מדור ומזונות – מההלכה של "נווה היפה" וכמו שהאריכו בזה בפסקי דין שונים, ומדין שלום בית – לצורך קיום ההיתכנות של שלום בית ע"י שהצדדים ימשיכו לגור באותה דירה, על פי המינוח הידוע: "אם אין בית אין שלום בית".

להלן נדון בנידון דידן בשני הטעמים דלעיל – אם הם שייכים בנידון שלפנינו. לשם כך נפרוש את העובדות ואת הרקע לתיק זה, ננתח את הנתונים ומתוך כך נגיע למסקנה עניינית.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עיקרי העובדות

הצדדים נישאו בשנת 1987 ולהם ארבעה ילדים. בתאריך ז' בטבת תשע"ד (10.12.2013) הגישה האישה תביעה לשלום בית ולחילופין גירושין ובה כתבה בין השאר:

"עדיין אוהבת את בעלה מוכנה לעשות כל אשר יידרש בכדי לשקם את נישואיהם [...] מאמינה כי יש אפשרות לשקם את יחסיהם [...]"

בתאריך ט' בטבת תשע"ד (12.12.2013) הוצא צו למדור ייחודי לטובת האישה. ביום י"ג בשבט תשע"ד (14.1.2014) הגיש הבעל תביעת גירושין. בתאריך ו' במרחשוון תשע"ד (10.10.2013) הגיש הבעל לבית המשפט תביעה לפירוק השיתוף בדירתם המשותפת של הצדדים. בתאריך י"א בסיוון תשע"ד (9.6.2014) הבהיר בית הדין בהחלטתו כי התביעה הרכושית בבית המשפט אינה שוללת את סמכות בית הדין לתת צו למדור ייחודי. בתאריך י"ז בתמוז תשע"ז (11.7.2017) ניתנה החלטה בבית המשפט לפירוק שיתוף.

כתביעתו תבע הבעל לחייב את האישה בגירושין וכן את ביטול הצו למדור ייחודי.

טענות ומענות הצדדים

טענת הבעל על שנים של מריבות, גידופים, השפלות וניהול בית כושל

התקיימו דיונים בתאריכים ב' בניסן תשע"ה (22.3.2015), א' באדר א' תשע"ו (10.2.2016) וכ"ט בניסן תשע"ז (25.4.2017). מעיון בפרוטוקולים של הדיונים שהתנהלו בבית הדין ובכל החומר שבתיק – הדיונים, העדויות, המסמכים ותסקיר הרווחה – עולה תמונה עגומה של בני זוג שרבים ומתכתשים ביניהם לכל אורך הדרך. התרשמות בית הדין מטענות הצדדים ומהעדים היא כי התנהלות האישה בבית הייתה ללא תפקוד ראוי כלל ובאופן כושל, בלשון המעטה, וכי הייתה לה יד ורגל במריבות הבלתי-פוסקות וארוכות הזמן. וכפי שנצטט מהפרוטוקול מיום ב' בניסן תשע"ה (22.3.2015):

[...] יש את הכוונות שהיא עושה לי מול המשפחה שלי כשאני מארח [...]
אבוא אליך לעבודה שלך ואעשה לך פדיחות ליד כולם [...] בחיים לא הייתי מוצא ארוחה לאחר סוף העבודה [...] לא הייתי מסוגל ללכת לארון כדי לבחור בגד ללבוש ביום המחרת, לא הייתה מכבסת, לא הייתה מנגהצת בחיים, היית צריך לשלם למגהצת כדי שתגהץ לי [...] איזה לכלוך היה בבית. אני לא מדבר על ארוחה חמה, אפילו סנדוויץ' לא הייתה מכינה לי [...] המיטה מלאה בכביסה המונית כאילו חודשים לא קיפלה [...] כדי לחפש גרב הייתי צריך להפוך המון גיגיות כדי למצוא. כל יום הייתי קונה בגד כדי שיהיה לי למחר ללבוש [...] יום אחד גידפה אותי ליד הילדים ותלשה לא את השרשרת ליד הילדים [...] ספגתי הכול [...] לא היה לי איפה לישון [...] אין יחסי אישות. כשהייתי מנסה להתקרב, היא מאותתת לי שאתה יוצא היום מהחדר, אני מנסה להתקרב, והיא פעם מרחיקה אותך ושמה לי מנעול עם צילינדר כדי שלא אכנס לה לחדר. כבר אני לא מתקלח בבית, לא מחליף אפילו תחתונים בבית, וחוז' מלצחצח שיניים לא עושה כלום בבית [...] אני קיבלתי סוכרת בגלל מצב של חוסר רוגע [...]

[צואה] של כלב נמצא בבית שלושה עד חמישה ימים והיא לא מסתכלת על זה בכלל [...] סוגרת לי את הדלת של הבית כשהייתי חוזר מהעבודה והייתי נאלץ לעלות מהגג ולרדת מהגג למטה אולי אתפוס את הדלת פתוחה, אבל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לפעמים הדלת נעולה, הייתי מתקשר בטלפונים לפתוח לי את הדלת, אבל לא פותחים [...] אני שומע את הילדים, היא נתנה להם הוראה: "אף אחד לא פותח לו את הדלת, שישבור את הראש שלו" [...] סדינים אני לא יכול להחליף חצי שנה. הגעתי בחורף הקשה הזה הביתה והייתה לי שמיכה ש'שריינתי' לעצמי עוד לפני שיום אחד מישהו יסגור את הדלת, לקחו את השמיכה והשאירו אותי ללא שמיכה, באתי וישנתי עם מעיל כי לא היה לי מאיפה לקחת שמיכה [...] ניסיתי לחזור להיות, אבל פשוט זרקה אותי החוצה [...] היא הפכה את טבריה לגיהנום, ואני מתבייש ליד כל האנשים [...] כשהיו אמורים להגיע אורחים שלי, הייתה עושה קטסטרופה [...] 'פוצצה' ארוחת חג של שלושים מוזמנים [...] בגלל שאחת המוזמנות בטעות שמה כלי חלבי במקום הבשרי [...]

החדר סגור מאז הדיון האחרון שהיינו פה והיא שמה צילינדר. גם כשהיינו ישנים ביחד לא היו יחסי אישות [...] היא סילקה אותי מהחדר. אני ישנתי בסלון, היא שמה את הילדה אצלה בחדר כדי שאני לא אכנס [...] היא אומרת לי שאחותך תמות, שאתה תמות [...]

כלב יושן בתוך מיטת השינה. הכול פה הפוך, ערימות כביסה. [צואה] של כלב בתוך המקלחת. ככה אני יושן [...]

בעניין יחסי אישות טען הבעל:

אני והיא היום אולי כבר ארבע וחצי-חמש שנים שאין בינינו כלום. אין שום מגע בינינו [...] כל הזמן ניסיתי להתקרב אליה, פעם אחר פעם, אפילו באתי לחדר, ואמרה לי [...]

טענות האישה מהדיון בתאריך כ"ט בניסן תשע"ז (25.4.2017):

[...] אני אימא שגידלה ארבעה ילדים לבד, אני תמכתי בו כדי שיתקדם בעבודה [...] לקחת את הבית עליי ולתת לו 'פוש' ולהתקדם קדימה ולהתפתח קדימה [...] חיינו חיים כמו כל זוג נשוי עם עליות וירידות, לא הייתה שבת שהיינו בבית, טיילנו וראינו עולם [...]

היה מגיע הביתה מאוחר [...] בתירוץ שיש לו עבודה [...] הייתי בטוחה שהוא עובד, אבל היה במקומות שלא אמור להיות [...] הוא נסע לחו"ל וכשהוא חזר, הייתה לו מזוודה שהוא טען שהיא מזוודה של [ר'], ויש בה בגדים חדשים שנקנו על ידה. ופה התחיל לעלות לי חשד [...]

הוא בעצמו לא ידע שהבגדים שלה בפנים, וכשאני שאלתי אותו, הוא ענה לי שגם היא הייתה שם. ואז התחלתי לחשוד שמהו לא בסדר. מה שחשבתי שאצלי לא יקרה, קיבלתי את הסטירה רציני. הוא הכחיש שיש קשר ביניהם [...] התחלתי להכניס לו מעקב בטלפון ואז גיליתי מה שגיליתי [...] הוא נמצא בנחל אלכסנדר [...] מקום חשוך ואין לו מה לעשות שם בטח לא בשעות מאוחרות. ביקשנו את סדר העבודה שלו והוא עובד רק עד שלוש ארבע ולא מעבר [...] תמונות [...] פה הוא נראה עם בחורה, היה לי חוקר [...] זו תמונה שלו עם [ש'] ועם מישהי בשם [א']. הוא נמצא באילת [...] מהפייסבוק שלו [...]

תסתכלו איך הוא העלה את התמונה שלה לפייסבוק: זו [ר'] שהייתה בצרפת [...] זו [ש'] [...] תמונות של חוקר שלי שעקב, והם מבלים עד שלוש בבוקר [...] הפייסבוק שלה של [ר'], של אירוע של המשפחה שלו והיא מופיעה שם באירוע כאשר אני לא הוזמנתי [...]

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

זה היה חג שבועות שנהוג לאכול חלבי. מכיוון שאצלי יש חלב ובשר בשתי מגירות שונות, והן יודעות שאני שומרת כשרות ואני מקפידה על זה, אז נורא כעסתי כי כשהן אצלי הן צריכות לכבד אותי. יכול להיות שיצאתי מכללי [...] כעסת [...] על אחיינית שלי. זו שהייתה פה [...] התייעצתי עם עורך הדין ואני עדיין חושבת שצריך למצות את שלום הבית [...] למה לא לנסות להציל את חיי הנישואין הללו? [...] בעל מקצוע יכול להסביר לנו להבין איך אפשר לתקן [...] לאלץ אותו.

ב"כ האישה: היא אמרה בחוץ שאם הוא יעשה ניסיון אמיתי שישה חודשים, היא רוצה להראות לילדים שלה שהיא התאמצה להחזיק אותו [...] אני מאמין שגם מכלכלה הוא יחזור אליה אחרי שיראה שאין לו כסף.

האישה: [...] התקופה הלא נעימה התחילה [...] מהרגע שאותה אחת התגרשה [...] [ר']. היא התגרשה פה אצלכם, ואם אני לא טועה ציינתי שבתיק שלה גם הוא רשום [...] אבל עדיין כן בילינו. היינו באילת ביחד [...] ברגע שהיא התגרשה הוא התחיל לצמצם את היד, הוא התחיל לא לתת את הכסף [...] גם אני רוצה לבלות עם בעלי, ואני רוצה שיהיה לי בעל בבית [...]

לטענת האישה הבית היה מסודר והתמונות אינן מעידות כלל שכן בבוקר אין לה זמן לסדר את המיטה.

חקירת הצדדים בדבר הטענה כי הבעל קשר קשרים עם נשים

לדברי האישה עצמה בחקירתה לא נמצאה בחקירת החוקר כל ראיה או תמונה על קשר אינטימי ואף לא על מגע של נשיקה בין בעלה ובין אישה אחרת. לדבריה "ב[משרד] כולם מכירים" – יודעים על כך, אולם היא הודתה שאין לה ראיה על כך. לדבריה החקירות העלו שהבעל נמצא במקומות מבודדים עם רכב גדול באמצע הלילה כמו פארק יקום ונחל הצבים ו"לא צריך הרבה דמיון כדי לדעת מה קורה". לדבריה היותו של הבעל בלילות עם אישה אחרת בשלוש לפנות בוקר – זו בגידה. לטענתה הבעל ואותה אישה "כל הזמן יחד" ולדבריה מצוין בתיק הגירושין של [ר'] שאם תרצה להינשא ל[פלוני] הדבר יצריך בירור.

לדברי ב"כ האישה על האישה להמשיך בחקירה עד שהייתה מוצאת ראיות של ממש. לדבריו האישה הוציאה כ־50,000 ש"ח על החקירות הפרטיות וכי עלות זו כוללת הרבה יותר מערב אחד של עבודה וכי על אף זאת לא נמצא בדל ראיה לטענת האישה כי האיש בגד בה.

גם האישה עצמה אמרה כי אינה יודעת כמה זמן עבד החוקר. גם באשר לתמונות שהעלתה האישה מהפייסבוק ושבהן נראית [ר'] אישרה האישה כי אין בהן כל עדות וראיה לקשר אישי ורומנטי עם הבעל. כל טענתה היא "שהוא יסביר איך זה שהיא הוזמנה ואני בתור אשתו לא הוזמנתי לעלייה לתורה של אחיין שלו".

עוד טען ב"כ האישה כי הנשים הנזכרות עובדות עם הבעל בעבודתו והאישה אישרה את הדבר.

לדברי הבעל בחקירתו הבחורה שהוא נפגש עימה בשעה מאוחרת בלילה היא מעובדות [המשרד] ושמה [ש']. לדבריו באותה תקופה לא היה בקשר עם אשתו, התמונות הנ"ל אינן מעידות על קשר אינטימי לטענתו כי הנשים עובדות עימו והעובדים יוצאים כולם לבלות, למסיבות ימי הולדת, בר־מצווה בכותל, ביקור במסעדה וכדו' וכי יציאתם היא בחבורות גדולות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לדבריו, עצם העלאת התמונות לפייסבוק מוכיחה את הדבר כי הוא לא היה עושה כן אם היה לו ממה לחשוש. בנוסף לכך ביקר בצרפת באירוע של משפחתה של אותה אישה, שהייתה כבר גרושה והגיעה עם כל משפחתה, והצטלם עימה כשברקע היה רכב מעניין ויפה שכולם הצטלמו איתו.

האישה טענה, כאמור, שבתיק הגירושין של אישה זו בבית הדין מצוין שהבעל ניהל עימה קשר והוסיפה הוא חזר מצרפת כשבתיקו היו בגדים של אותה אישה.

עדויות מטעם הבעל

עדות הגב' [א'] גיסתו לשעבר של הבעל:

[...] ראיתי בן אדם שסובל ומושפל, מעליבים אותו. מכנים אותו בכל מיני שמות גנאי [...] סובל מכל הבחינות [...] ראיתי אותו בדיכאון, לא שמח ולא מאושר [...] בגלל החיים שלו בבית [...] אנחנו ראינו ושמענו [...]

הייתי נוכחת ביום שבת אחד בהתפרצות שלה על חמותי ז"ל, ישבנו בשבת בצהריים, היא הגיעה והתפרצה והרימה ידיים והיה שם בלגאן גדול [...]

הייתי מארחת בחגים, כל ערב חג היו מגיעים בתשע וחצי והיו רבים לפני זה, ולא היה חג, זה היה גם בחגים ובכל מיני אירועים [...] הייתי עדה להמון מריבות [...] כל הזמן היו מריבות שם [...] לפי מה שראיתי היא אשמה [...] הדוגמה הכי קלסית הייתה באותה שבת שישבתי אצל חמותי בבית והיא נכנסה ונתנה מכות לחמותי, אישה מבוגרת [...]

כל הזמן הייתה פוגעת בו: "מטומטם", "מפגר" ובעוד מילים שאני מתביישת להגיד [...] על כל שטות. הם כל הזמן היו רבים [...] כל מיני שמות גנאי, צעקות, השפלות, הכול [...] היה מתבייש [...] אף פעם לא הגיב כדי לא לפתח את זה [...]

ותמיד הגיסות שלי היו צריכות ללכת לנקות את הבית לפני זה, ולהביא יחד איתם כל מיני דברים כדי שיהיה אירוח. כדי שהוא יוכל לארח [...] כדי שהבית יהיה נקי, זה בית שאף פעם לא היה נקי. הבגדים כל הזמן זרוקים, הארונות לא מסודרים [...] אני ראיתי [...] יצא לי לראות כשהארונות היו פתוחים גם בחדר השינה וגם של הילדים [...] כשהיינו מתארחות ועולות על הגג [...]

הוא תמיד ניסה לחפות עליה שיהיה בסדר, אף פעם לא רצה להשפיל אותה או לספר דברים, בניגוד אליה כמו שהיא עשתה לו, שהיא יושבת ומדברת עליו [...] בניגוד אליו, היא הייתה יושבת ומרכלת עליו.

בעדותה של גב' [ג'] אחיינית הבעל נאמר:

[...] בשולחן שבת תמיד היו השפלות וצעקות, תמיד פחד לומר את המילה, היה מפחד שתקניט אותו לידנו וליד סבתא וסבא שלי [...] תמיד הייתה עצבנית על משהו, תמיד צועקת ומשפילה [...] כשבאנו לבית שלהם להתארח, אחותי לא ידעה שהיא שומרת חלב ובשר, בטעות הוציאה משהו, כמו מזלג, והיו צרחות שלה על זה, הוא בעיקר הרגיש מאוד נבוך ולא היה לו נעים מאיתנו מהמשפחה בגלל זה, עד שהיה צריך להסביר לה שזה היה בטעות [...] הייתה אומרת לו "מטומטם" ו"מפגר", אלו מילים שהיו יוצאים לה מהפה בקלות. גם בשבת כשיוצאים והולכים חברים, היה דיבור לא יפה, הקנטות וזלזול, צעקות [...] "מטומטם", "מפגר", "אתה לא מבין?", "איזה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מין אבא אתה". לא הייתה בוחנת מה לומר ומה לא. פשוט אמרה הכול [...] ראיתי את מצבו הנפשי שהיה מעורער, אף פעם לא היה נינוח [...]

כנות טענת האישה לשלום בית

הבעל טען בדיון:

[...] היא כתבה לי באס־אם־אס (s.m.s) שהיא רוצה להתגרש. היה לי כרטיס אשראי שלי אצלה ביד באופן חופשית. אני מקבל 15,000 ש"ח – לקחתי לה את הכרטיס אשראי ואני מוצא את עצמי מקבל תביעה בבית המשפט לענייני משפחה. למה? כי נגמר לי הכסף.

בית הדין: בדיון הקודם גם הזכרת את האס־אם־אס הזה. בית הדין שאל אותך איפה האס־אם־אס, אמרת שיש לך, אבל לא פה. הבאת היום את האס־אם־אס?

הבעל: לא. לא הבאתי טלפונים.

בית הדין: עדות כזאת שאתה טוען שהיא רוצה להתגרש לפני שנים, לא הבאת? ! זה העיקר.

נמצא כי הבעל לא הגיש את המסרון הנזכר. אולם אפשר ללמוד על כנותה של האישה ממקורות אחרים וכדלהלן.

בדיון מיום כ"ט בניסן תשע"ז (25.4.2017) נאמר:

"ב"כ האישה: אם הבעל יבין שכל החישוב הכלכלי שלו לא יעבוד, הוא יסכים לחזור הביתה [...] בדיון הקודם אחרי שכבודכם הקדשתם כל כך הרבה שעות לכך, אני הבנתי שהיא רוצה אותו [...]

האישה: [...] אני רוצה שבית הדין יאמין לי. שאלו אותי אם אני מוכנה לקבל טיפול זוגי ואמרתי שאני מוכנה כי מי שנפגע זו אני וגם הילדים [...] אני מאמינה שכן אפשר לסדר את זה [...] אני עדיין חושבת שיש סיכוי לעשות שלום בית ולגדל את הילדים [...] הוא עזב את הבית מרצונו לפני כשנתיים [...] אם בית הדין ייתן לנו טיפול זוגי בצורה שנוכל לטפל [...] אתו בחרתי להקים משפחה [...] במקום לאלץ אותו לעשות איתי כן שלום בית, אני נענשת פה! [...] שבית הדין יפנה אותם לטיפול חצי שנה וינסו [...] אמון לוקח המון שנים לבנות, ואמון אפשר לבנות שוב [...] כרגע להיום קשה להאמין בו, אבל אני מאמינה שעם ייעוץ נכון אפשר להחזיר את האמון.

יצוין שהאישה טענה בבית המשפט שהיא איבדה כליל את אמונה בבעל כבר מתחילת שנת 2014! (פרוטוקול הדיון בבית המשפט מ"ב בניסן תשע"ה – 1.4.2015).

בתסקיר הרווחה מיום כ"ג באדר תשע"ו (3.3.2016) נאמר מפי מי מהילדים על חיי מריבה קשים. כך נאמר שם:

מספרת [...] על זיכרון של בית עם הרבה ריבים וצעקות [...]

מדברי כל בני המשפחה עולה תמונה של בית סוער עם ריבים קולניים ומתיחות [...]

בכתב התביעה בעניין הרכוש שהוגש לבית המשפט בי"ד באלול תשע"ג (20.8.2013) כתבה האישה:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

[...] נוצר בין הצדדים שבר עמוק [...] הבעל מסרב [...] ללכת ליעוץ זוגי אולם האישה טרם אמרה נואש מנישואיהם, ומטרתה בתביעה זו להבטיח את כספם מתוך תקווה שהדבר יוליך את הבעל להתפכחות ולשיקום נישואיהם [...]

כתוצאה ממעשיו של הבעל לאישה, איבדה בו את כל אמונה וחוששת כי הבעל מעוניין לרוקן אותה מכל כספיה [...]

בסיכומי התשובה בתביעה הרכושית בבית המשפט מיום י"ג בניסן תשע"ז (9.4.2017) מבקשת האישה פירוק שיתוף בכל הרכוש והזכויות.

כך נכתב בסעיף 26: "[...] להורות [...] לשמירת זכויות [...] וכן להורות על איזון משאבים בין הצדדים על פי חוות דעת אקטואר אשר יתמנה [...]"

בסעיף 27.3 כתבה:

להורות על פירוק שיתוף בכלל הנכסים הרשומים על שם הנתבע [...] על פי חוות דעת שמאי שיתמנה [...] לרבות: סירה [...] מגרש [...] טרקטורון [...] אופנוע [...] קרוון [...] טרקטורון [...]

ובסעיף 27.4 כתבה:

[...] לדחות את עתירתו של הנתבע לפירוק שיתוף בדירת המגורים, לכל הפחות עד אשר ימצא לקטינים, לתובעת וילדיה הבגירים של הצדדים אשר סמוכים לשולחנה, מקום מגורים חלופי וראוי ו/או עד אשר יפקע הצו למדור ספציפי אשר ניתן בבית הדין הרבני ביום 12.12.2013 על פי המאוחר מבין השניים [...]

שישה עשר ימים לאחר מכן, בדיון בבית הדין ביום 25.4.2017, מתעקשת האישה, כביכול "נלחמת" על שלום הבית, כביכול אינה מוכנה לוותר על בעלה ומבקשת ייעוץ זוגי כאשר רק לפני ימים אחדים מבקשת בערכאה מקבילה את כל פירוק השיתוף כאמור. כל זאת לאחר נתק של שנים רבות ונעילת חדר השינה על ידי האישה.

כאמור גם בית המשפט בעקבות תביעתה לפירוק השיתוף בדיון הנ"ל קבע נחרצות כי אין חולק וגם האישה סבורה כך, לדברי בית המשפט, כי הקרע סופי והנישואין הם כקליפה ריקה מתוכן.

ברור שהאישה אינה מאמינה במה שאמרה לפני בית הדין וכי מטרותיה הן כלכליות בלבד ובשלהן היא מעגנת את בעלה היום ואוחזת בצו למדור ייחודי כבקרנות המזבח, ואולי – כדברי הבעל – חפצה היא לא בשלום הבית אלא בבית עצמו. נבסס הערכה זו כדלהלן.

בבית המשפט בדיון מיום 1.5.2014 נאמר מפי ב"כ התובעת: "לשאלת בית המשפט, אנו לא רוצים להגיע להסכם כולל כיוון שהנתבע רוצה שמרשתי תשלם לו כסף."

בקשתו של הבעל הייתה לכאורה, וכך לטענתו, כי הצדדים יחלקו בשווה בדירה המשותפת. וא"כ סיבת ההימנעות של האישה מהסכם כולל לגירושין היא לכאורה רק רצונה בכל הדירה.

בעניין זה ענתה האישה:

זה מה שעורך הדין שלי אמר. אני יכולה לענות משהו שעו"ד שלי ענה? ! [...] עורך הדין שלי דיבר באותו רגע מול השופטת. זה לא מה שישבתי איתו במשרד ודיברתי.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מבחינתנו תשובותיו של בא הכוח הן מפיה של הלקוחה שלו, וודאי במכלול הציורופים שבתיק זה.

בפרוטוקול הדיון בבית הדין מיום א' באדר א' תשע"ו (10.2.2016) נאמר:

בית הדין: ב"כ האישה משכנע אותנו היום לחייב את הבעל הגט.

ב"כ האישה: אין לי בעיה. וישלם את הכתובה. הכתובה 26,000 שקל צמוד לדולר [...]

וכאן ישאל השואל כיצד ייתכן שכביכול "אין בעיה" בתחילת שנת 2016 מבחינת צד האישה להתגרש אם תשולם הכתובה, בעוד למעלה משנה לאחר מכן עדיין "מתחננת" האישה לשלום ולייעוץ. פליטת הפה מצד ב"כ האישה כי "אין בעיה" להתגרש מגלה טפח ממטרותיה האמיתיות של האישה.

האישה הודתה כי לא נמצאו ראיות חותכות לקשר פיזי כלשהו ואף לא למגע מסוים של הבעל עם אותן עובדות העובדות עימו ב[משרד]. האישה השקיעה לפחות 40,000 ש"ח אם לא 50,000 כפי שהוכח ונאמר על ידה במפורש בפרוטוקול הדיון בבית המשפט. וכל חומר החקירה שהובא לבית הדין עסק בערב אחד בלבד שבו אמנם היה הבעל עם אישה זו או אחרת במקום חשוך אולם לא נצפה כל מגע בינו וביין נשים אלו. גם אם קיים עמץ מגע, יבואר להלן כי לכאורה ייתכן שמרידתה של האישה קדמה לכך. גם ללא סברה זו וגם אם צודקת האישה בכל דבריה, בכל מקרה כיום האישה אינה חפצה בבעלה – חד־משמעית.

בית המשפט ביום י"ז בתמוז תשע"ז (11.7.2017) מתבטא בקיצוניות על חיי הנישואין וכדלהלן:

עותרת התובעת לבית המשפט כי יורה על איזון משאבים בין הצדדים בהתאם לחוות דעת אקטואר שיתמנה על ידי בית המשפט [...] כמו כן עותרת התובעת לפירוק שיתוף בכל הנכסים הרשומים על שם הנתבע על פי חוות דעת שמאי שיתמנה על ידי בית המשפט [...]

[...] אני מקבלת את הטענה כי מועד הקרע הוא המועד שבו הוגשה התביעה הראשונה לבית המשפט שאזי אין מחלוקת כי מדובר בקרע סופי ומוחלט [...]

בעניין זה הדין עם הנתבע כי הנישואין זה מכבר הפכו קליפה מתוכן.

טענות האישה נגד הבעל הן כטענות אישה התובעת מבעלה גט בצירוף טענות קשות מנשוא.

בית הדין העיר זאת בדיון: "בית הדין: בוא נעזור לכם, אנחנו נוציא החלטה שגבר זה חייב בגט, 'רועה זונות'. הרי אתם תובעים שלום בית!"

תלונותיה הקשות של האישה נגד הבעל בעניינים פליליים, כביכול היה "מאכער", הן הכפשה קשה שאף לא הוכחה ומעבר לכך יש בה כדי להראות שהאישה אינה חפצה בו כלל ולא אכפת לה לגרום לו נזק בלתי־הפיך בהטלת אשמות פליליות שסופן ישיבה מאחורי סורג ובריה.

בעניין אי קיום החלטת בית המשפט בעניין הרכב, נאמר בתביעתה משנת 2015: "[...] להורות על חיובו של הנתבע בקנס או מאסר [...] על הנתבע לתקן [...] הרכב [...]"

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שוב נראה כי האישה אינה חפצה בשלום בית ובייעוץ – שהרי במקביל היא מבקשת להטיל על בעלה ה"אהוב" מאסר בפועל. וכי לא די בקנס כדי להכריחו לבצע את החלטת בית המשפט בעניין הרכב?!

הגדרת האישה כמורדת או כספק מורדת – נעילת חדר השינה ע"י האישה

בדיון מיום כ"ט בניסן תשע"ז (25.7.2017) נאמר בדיון:

הבעל: [...] החדר היה נעול [...] בתקופה שהייתי חי בבית. היא סגרה. חדר השינה שלי נעול [...] חדר השינה הזוגי של שנינו. היא הוציאה אותי החוצה [...] היא הוציאה אותי בתוקף, אמרה לי "אתה לא ישן פה" והחליפה צילינדר [...]

בית הדין: מתי הוציאה אותך? לפני שעזבת?

הבעל: הרבה שנים לפני. שנתיים שלוש לפני [...]

בית הדין: ולמה שלוש שנים לא באת להתגרש? שלוש שנים אתה מחוץ לחדר השינה ואתה לא תובע גירושין?

הבעל: אנחנו שלוש שנים ב'הלוך חזור'.

בית הדין: אז לא הייתה לך בעיה להיכנס לחדר השינה?

הבעל: במהלך שלוש שנים מתנהלים חיים של 'הלוך חזור'.

בחקירת האישה בעניין זה נאמר בדיון שם:

ש': באיזו שנה נעלת את חדר השינה בבית?

ת': נעלתי את חדר השינה כי יש לי שם מסמכים שלא יגיעו אליהם.

ש': באיזו שנה נעלת?

ת': אחרי שהוא עזב את חדר השינה [...]

ש': ממתי לשיטתך את והוא לא ישנים באותה מיטה יחד?

ת': אין לי תאריכים מדויקים [...] אני לא זוכרת [...] לא זוכרת [...] לא זוכרת במדויק.

סיכום ושילוב טענות הצדדים בעניין נעילת חדר השינה – הגדרת האישה כספק מורדת

אם נשלב את הפרטים נמצא כי אין חולק והאישה מודה בכך שהיא נעלה את חדר השינה. לטענת הבעל, האישה הוציאה אותו בתקיפות מחדר השינה, החליפה צילינדר ונעלה את הדלת. לטענתו היה זה "הרבה שנים לפני שעזב את הבית", "שנתיים שלוש" כלשונו. אין חולק שהבעל עזב את הבית ביום כ"ג בסיוון תשע"ה (10.6.2015). בתאריך י"ג בשבט תשע"ד (14.1.2014) בכתב התביעה כתב בא כוח הבעל:

לפני כשלוש וחצי שנים האישה סילקה את הבעל מספר פעמים מחדר השינה המשותף ומאז זה למעלה משלוש שנים ישן הוא בסלון הבית המשותף!

לפי המועדים הנזכרים נמצא כי לפי טענת הבעל, האישה 'זרקה' אותו מחדר השינה באמצע שנת 2010 (לפי הכתוב בכתב התביעה), באמצע שנת 2012 או – אולי – בשלהי שנה זו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האישה מצידה מודה שנעלה את הדלת לאחר שהבעל עזב את חדר השינה אלא שלטענתה הוא עזב מעצמו והיא נעלה כדי שלא יביטו במסמכיה. לעניין מועדים, האישה טענה שאינה זוכרת כלל את התאריכים. ומכיוון שהיא אינה זוכרת – אף שאת כל הפרטים האחרים בתיק זכרה היטב – ומנגד הבעל אכן זוכר את התאריכים נמצא כי לכאורה המאוחר ביותר שחדר השינה ננעל ע"י האישה הוא באמצע או בשלהי שנת 2012.

כתב התביעה הרכושי בבית המשפט נפתח ביום י"ד באלול תשע"ג (20.8.2013). כתב תביעה זה לכאורה הוא הצהרתי בלבד אולם מסיכומי התשובה של האישה שהוגשו שנה לאחר מכן, שגם הם כונו 'הצהרתיים' אך בהמשכם ובסעיפים המתקדמים שלהם הפכו לתביעה לחלוקת רכוש מושלמת כפי שנבאר להלן, יש ללמוד על לכאורה כי התביעה ההצהרתית מלכתחילה הייתה כסות עיניים לתביעה לחלוקת רכוש.

הנתון הבסיסי והעובדתי שגם האישה מודה בו הוא שהאישה נעלה את חדר השינה. עובדה זו כשלעצמה מורה עקרונית על מרידתה של אישה בבעל. לדבריו של הבעל, שהאישה זרקה אותו, ודאי שזו הגדרתה – מורדת. אולם גם לדבריה שהוא זה אשר עזב את חדר השינה, עדיין אין זה מתיר לה לנעול את חדר השינה בעדו ולמנוע ממנו להיכנס אליו שוב. ומשום כך גם לדבריה, עקרונית התנהלותה היא התנהלות של אישה מורדת. הסיבה שטענה האישה כי סגרה בגינה את חדר השינה, משום המסמכים – שלא יגיעו לידי הבעל, אינה מתקבלת. אין בה ממש כדי לנעול חדר שינה בפני הבעל ובמיוחד משום שאפשר לשמור מסמכים בדרכים טובות אחרות.

גם אם ניטה לקולא הרי כי המצב הוא לפחות "ספק מורדת".

בנוסף על האמור לעיל וכאמור, האישה לדבריה בעצמה בבית המשפט אינה מאמינה בבעל ונראה אפוא כי היא אינה רוצה בו כלל.

בגידת הבעל באישה – ספק, ואף אם התקיימה – המרידה קדמה לה

חקירת הבעל בעניין נשים אחרות מעבר לעובדה שהראיות הן חלשות ואפורות וכאמור, אולם גם אם עשה כן הבעל – ובית הדין אינו בטוח שלא היה קיים קשר שכזה, בית הדין ודאי אינו מוציא את הדבר מכלל אפשרות מעשית שכן בית הדין בתוך עמו יושב, אולם – לא ברור מי היא ה"ביצה" ומי היא ה"תרנגולת" וכפי שנבאר: התמונות והחקירה עוסקות בתאריכים כ"ח בטבת תשע"ג (10.1.2013) או י"א בטבת תשע"ג (24.12.2012). מועדים אלו לפי חשבוננו הנזכר הם לאחר נעילת הדלת ומרידתה של האישה.

לגבי לטענת האישה כי עניינה של [ר'] צוין במעב"ד שלה שאם תרצה להינשא ל[פלונין] הדבר יצריך בירור, יובהר ככלל שאין בלשון זו כדי לאוסרה על גבר אחר וכי זו התנהלות בית הדין ככלל שכאשר עולות טענות מעין אלו, אזי בהסכמת צדדים ולשם זירוז סידור הגט ייכתב נוסח זה. מאידך גיסא ייתכן שאמנם קשרו המוזכרים בקשר אסור.

גם לו צדקה האישה בטענותיה – כתובתה 'נבלעת' באיזון הזכויות

בנוסף לכך, יש לומר כי לכאורה מהמסמכים שהוגשו לפנינו מקבלת האישה את ערך כתובתה, לאחר ההצמדה לדולר, באיזון הזכויות וכידוע אין כפל תשלומים. כך שלכאורה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לא מובנת כלל בקשת הכתובה. כלומר גם אם טענותיה נגד הבעל צודקות ומגיעה לה לפי זה כתובתה, גם אם כך הרי כי היא מקבלת את הכתובה באיזון. ככלל אין לאישה זכות לעגן בעל, וודאי כאשר מוכח כי היא אינה חפצה בו יותר.

תמצית הדברים

לסיכום, מכל המקובץ נראה ברור לכאורה כי הצדדים אינם רוצים זה את זה מזמן ולפנינו עיגון גמור של הבעל. לא ברור לנו מי האשם בהרס הנישואין כאשר אל מול הבעל שפתח את תביעת הגירושין ואולי קיים קשר עם אישה זו או אחרת, עומדת אישה שיתכן – וכך נראה – שמרדה בו עוד לפני כן ולפחות מורדת בו לאחר מכן, אישה שניהלה בית באופן כושל ואף גרמה למריבות אין-סופיות, ביישה את בעלה ברבים, גידפה וקללה אותו בפני המשפחה ובפני חברים.

גם אם הייתה מגיעה לה הכתובה הרי שכידוע הפסיקה היא שאין כפל תשלומים וכי באיזון הזכויות מקבלת היא כבר את דמי הכתובה. אם ייווצר הפרש מסוים לכאן או לכאן לאחר האיזון ע"י מומחה, ייתן בית הדין אז את דעתו בעניין.

לסיכום מקרה דנן

- א. אין יחסי אישות בין הצדדים שנים רבות.
 - ב. בין הצדדים מתנהלים מריבות שנים רבות הכוללות גידופים, קללות, השפלות ומתיחות.
 - ג. לכאורה לאישה יד ורגל במריבות אלו.
 - ד. לכאורה הבית מתנהל באופן כושל ובחוסר סדר ברמות קיצוניות.
 - ה. האישה מכפישה את בעלה ומטילה עליו דופי, שלא הוכח כלל, שיש בו כדי להאשימו בפלילים ולסבכו בישיבה בכלא.
 - ו. לא אכפת לאישה לבקש את מאסרו של הבעל בגין אי-קיום החלטת בית המשפט בעניין הרכב.
 - ז. האישה נעלה את דלת חדר השינה.
 - ח. אמירות שונות של צד האישה בבית הדין ובבית המשפט מגלות על רצון לגירושין.
 - ט. הצדדים אינם רוצים זה את זה, מואסים זה בזה ומורדים זה על זה.
 - י. גם לו היה מקום לטענות האישה הרי כתובתה מתקבלת ע"י איזון הנכסים והזכויות.
 - יא. לסיכום, הנפקות לעניין ההחלטה דנן היא בנתון – העולה מבין שאר הנתונים שהוזכרו – כי האישה אינה חפצה בבעלה – סופית וחד-משמעית.
- לאור כל האמור לעיל נדון בהכרעת הדין שלפנינו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

א. חיוב מדור ייחודי מטעם מזונות

רבנו ירוחם – מעגנים זה את זה

כידוע, ביחס לצדדים שאינם חפצים זה בזה אלא שצד אחד מעגן את רעהו, כתב רבנו ירוחם בספר מישורים (חלק שמיני, נתיב עשרים ושלושה) את דבריו:

וכתב מורי ה"ר אברהם בן אשמעאל כי נראה לו שאשה שאמרה "לא בעינא ליה, יתן לי גט וכתובה", והוא אומר "אנא נמי לא בעינא לך, אבל איני רוצה ליתן גט" – מסתברא דאין דנין אותה במורדת להפסידה כלום מעיקר כתובה ונדוניא, אלא מיהו משהינן לה תריסר ירחי אגיטא דילמא הדרי בהו, לאחר שנה כופין אותו לגרש והפסידה תוספת וכל מה דיהיב לה מדיליה, דאדעתא למישקל ולמיפק לא יהיב לה.

בפסקי דין רבניים (יא, 89–95, בית הדין הרבני האזורי תל אביב בהרכב כב' הדיינים, הרבנים הגאונים ח' צימבליסט, ע' אזולאי, ש' דיכובסקי) נכתב על פי דברי רבנו ירוחם: "כשהבעל והאשה שניהם מורדים זה בזה, כופין או על כל פנים מחייבים את הבעל לגרשה."

עוד הוסיפו שם (עמ' 95):

הואיל וכאמור אף הוא אינו חפץ בשלום בית ואף הוא מורד בה, אם כן מן הדין הוא חייב לגרשה, וכמו שהבאנו מדברי רבנו ירוחם שבכגון זה כופין אותו לגרשה, ואף אם לא נגיע לידי מדה זו של כפייה, מכל מקום יש לחייבו לגרשה, וכל כהאי גוונא כבר פסק הרמ"א (אבן העזר סימן קנד סעיף כא בהגהה) וז"ל: "ובכל מקום דאיכא פלוגתא אם כופין או לא, אף על גב דאין כופין לגרש, מכל מקום כופין אותו ליתן כתובה מיד."

יצוין כי ברמת העיקרון הפסיקה היא כי האישה אינה זכאית לעכב את סידור הגט בנסיבות אלו, כשהעמדה הברורה של שני בני הזוג היא שאין כל אופציה לשלום בית. אין מקום לטענה שאין לחייב את האישה בגט מאחר שהמצב הנוכחי אירע בעטיו של הבעל וכו'. ככל שהדבר נוגע לחיוב הגירושין, טענה זו אינה מתקבלת, מאחר שלמעשה כעת שני בני הזוג בפירוד ממושך ואינם רוצים זה בזה, וזו עילה מספקת לפסיקת חיוב הגירושין על בן הזוג המעכב את הגירושין, גם בלא להגדירו כמורד.

הגאון רבי נחום פרובר שליט"א, אב"ד תל אביב, עסק במאמרו (פורסם בקובץ כנס הדיינים תשס"ח, עמוד 114) בדינו של רבנו ירוחם ובחיוב גט לבני זוג המורדים ומעגנים זה את זה. לדבריו, טענת עיגון היא עילה מספקת לחיוב בגט, אף אם הצד המעגן אינו אשם בהפרת שלום הבית. וזו לשונו:

כפי שכתבנו לעניין חיוב גט לפי דינא דרבנו ירוחם אין הבדל מי הראשון שהתחיל לטעון שרצונו להתגרש, וכמו כן אין הבדל בסיבת מי המצב שכיום אין צד רוצה את משנהו, והעיקר תלוי אם כיום יש עיגון או לא, דהיינו: אם המצב שבפנינו הוא שהבעל לא מעוניין באישה כלל אף אם האישה תרצה לחזור אליו, או לחילופין, כיום המצב הוא שאין האישה מעוניינת בבעל אף אם הבעל ירצה לחזור אליה – זהו מצב שכיום שני הצדדים מעוגנים, ולכן יש לחייב בגט כל צד המעכב את הגירושין, ללא קשר מי גרם למצב הקיים, היות ואין זכות לכל צד לעגן את משנהו.

מקרה דנן לכאורה זהה למקרה של רבנו ירוחם אשר לפי שיטתו כופין את המעגן ובוודאי מחייבין אותו. האישה היא שמעגנת את הבעל. אישה שאינה חפצה בבעלה באופן חד־משמעי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אין בעלה חייב במזונותיה ובמדורה והיא כאמור חייבת בגט ואף כופין אותה על כך. במקרה דנן האישה לא תשוב לבעלה – סופית בכל מצב ובכל תנאי. כאמור גם אם האשמה אינה בצד המעגן יש לחייב את המעגן בגט.

יובהר, דברים אלו לא נכתבו כמסקנה סופית לגבי חיוב הגירושין. שכן כבר כתבנו בפתיחה שפס"ד זה אינו הכרעה בנוגע לעילת הגירושין של הבעל. כל שנכתב לעיל מדברי רבנו ירוחם לגבי המקרה דנן לא נכתב אלא אגב גררא וביחס לתביעה למדור ייחודי.

ב. חיוב מזונות אישה בספקות

ועוד נראה כי אין לחייב את הבעל במדורה הייחודי של אשתו במקרה דנן, שכן יש לומר שגם אם היה ספק בהגדרתה של האישה כמורדת וממילא ייווצר ספק בחובת מזונותיה ומדורה, לא תקבל האישה מדור ייחודי וכפי שנבאר להלן. במיוחד כאשר הספק הוא איתן וחזק ויש בו דררא ורגליים לדבר. זאת מלבד דין "מורדים זה על זה" כנזכר.

מי הוא המוחזק בספקות בחיוב מזונות אישה?

הנה בספקות חיוב מזונות אלמנה, האלמנה היא המוחזקת, דהנה במסכת כתובות (צו, א-ב) איתא:

בעי רבי יוחנן: יתומים אומרים "נתננו" והיא אומרת "לא נטלתי" – על מי להביא ראיה – נכסי בחזקת יתמי קיימי, ועל אלמנה להביא ראיה, או דלמא נכסי בחזקת אלמנה קיימי, ועל היתומים להביא ראיה? תא שמע דתני לוי: אלמנה כל זמן שלא ניסת – על היתומים להביא ראיה, ניסת – עליה להביא ראיה.

והתוספות שם (ע"א ד"ה "יתומים אמרו נתננו") כתבו וזו לשונם:

דמיירי במזונות שעברו [...] אבל במזונות דלהבא ודאי על היתומין להביא ראיה [...] דלא מהימני לומר "פרעתי" דאי מהימני מה הועילו חכמים בתקנתם שתקנו לה מזונות, כל שעה יאמרו "פרעתי" מידי דהוה אכתובה במקום שאין כותבין דכולי עלמא מודו דלא מצי אמר "פרעתי" מהאי טעמא.

אולם יש לדון אם גם במזונות אישה נחשבת האישה מוחזקת או לא. נושא זה נידון בפוסקים וכדלהלן:

באבני מילואים (סימן סט ס"ק ב) כתב:

[...] ואנן קיימא לן נכסי בחזקת אלמנה קיימי למזוני כמבואר פרק אלמנה ניונת (צו, ב), וכתבו שם תוספות (ד"ה נכסי) משום דיכולה למכור למזונות בלא בית דין הוויא לה מוחזקת. ומה"ט פסק הרמב"ם (פרק יח מהלכות אישות הלכה כז) ביתומים שאמרו "נתננו" והיא אומרת "לא נטלתי" – נשבעת היסת. וכתב שם הרב המגיד דאינה צריכה נקיחת חפץ כיון דהיא מוחזקת הווי ליה כאילו היורשין באין להוציא. עיין שם. ולפי מה שכתב הרמב"ם (פרק יב מהלכות אישות הלכה טז) גבי הלך בעלה למדינת הים שיכולה גם כן למכור בלא בית דין למזונות, ועיין שם בהרב המגיד דשוה דין אשת איש לאלמנה, ואפילו בחיי בעלה הוויא לה מוחזקת בנכסים למזונות ומוכרת שלא בבית דין [...]

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דבריו עוסקים בשיטת הרמב"ם. אולם האבני מילואים עצמו במקום אחר כתב שרוב הראשונים חלקו על הרמב"ם וכדלהלן, דהנה באבני מילואים (סימן צ"ס"ק ב) כתב בתוך דבריו:

[...] משום דדוקא חוב מזונות אלמנה הוא [...] כיון דאיכא תרתי למעליותא שאין להן קצבה ויכולה למכור שלא בבית דין והוי נכסים בחזקתה, אבל חוב מזונות אשתו כיון דבחייו אינה יכולה למכור בלא בית דין וכמו שכתב הר"ן פרק שני דייני גזירות (סב, ב מדפי הרי"ף), דהני מילי דנכסים בחזקתה לאחר מותו אבל בחייו נכסים בחזקתו. עיין שם. אם כן בחייו שאינה יכולה למכור שלא בבית דין הווי להו 'מוחזק' ולא 'ראוי' אלא היכא דהווי ליה חוב אלמנה במזונות בזה אין הבכור נוטל פי שנים. ואף על גב דהרמב"ם ז"ל סובר דגם בחיי הבעל הנכסים בחזקתה ויכולה למכור בלא בית דין וכמ"ש בסימן ע (ס"ק ב), שאר פוסקים לא סבירא להו הכין אלא סבירא להו דבחייו הנכסים בחזקתו ומשום הכי נאמן לומר "פרעתי" וכן הוא דעת התוספות והרא"ש ומשום הכי לא הווי 'ראוי' על ידי חוב מזונות אשתו בחייו [...]

נמצא כי דעת האבני מילואים שרוב הפוסקים חולקים על הרמב"ם ולשיטתם רק במזונות אלמנה היא זו המוחזקת אולם מזונות אשת איש הבעל הוא המוחזק.

גם לדעת הרמב"ם נבהיר להלן אם מקרה דנן תואם את דבריו כהבנת האבני מילואים (בדבריו בסימן ט).

ומצינו שפסק בשו"ת פרשת מרדכי (לרבי מרדכי בנט, אבן העזר סימן יד) כפי הנזכר, שהאיש הוא המוחזק ביחס למזונות אשת איש, וכדלהלן.

פסיקת בתי הדין הרבניים

כך גם נפסק בפסקי דין רבניים (חלק א עמ' 271) בפסק דינם של הדיינים הגאונים רבי א' ע' רודנר, רבי י' נ' רוזנטל ורבי מ' ב' חמווי, שכתבו בתוך דבריהם וזו לשונם:

[...] הרמ"א בשולחן ערוך (אבן העזר שם – סימן עה סעיף א) מביא דיש אומרים אם לא יוכל להחיות ולפרנס עצמו (במקום שנמצאים) כופין אשתו שתלך עמו למקום שירצה (תרומת הדשן סימן רטז) ויש חולקים (בית יוסף וכן משמע בשו"ת ריב"ש סימן פא).

והנה הנדון בתרומת הדשן הוא לענין לעבור ממקום מולדתו למקום אחר ואינו מדובר שם על העברה מכפר לעיר.

אולם מסידור הדברים בשולחן ערוך נראה שדין זה הוא גם בנוגע להוצאה מכפר לעיר הכתוב בשולחן ערוך שם לפני זה. וגם לענין העברה מכפר לעיר יש דעות, אם לא יוכל להחיות ולפרנס עצמו כופין האשה.

ומאחר ומובאות שתי דעות ברמ"א בזה ויש דעה שהאשה מחוייבת ללכת אחריו אם כן יכול למנוע מזונות, דמספק אין לחייב.

דזה פשוט דכל היכא דמחוייבת ללכת אתו לעיר אחרת, אם מסרבת לעבור אין לה מזונות, כמבואר באבן העזר (סימן עה סעיף א) דכל היכא דיש לכוף אותה אם מסרבת תצא בלא כתובה ובלא תוספת, וא"כ גם מזונות שהן מתנאי כתובה מפסדת.

הוא הדין בזה שלפי דעה אחת שברמ"א כופין אשתו ללכת עמו למקום שירצה. ולפי דעה זו אם האשה מסרבת לעשות כן אינו חייב במזונותיה. אם כן אין לחייב ולהוציא מן הבעל שהוא מוחזק מזונות מספק, אחר שיש בזה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שתי דעות ברמ"א, ועיין בנתיבות המשפט (חושן משפט סימן כה) ובפתחי תשובה (שם) דכתבו דהיכא שיש ב' דעות בשולחן ערוך או ברמ"א אין להוציא מן המוחזק אף כשאינו טוען קים לי כדעה אחת.

ועיין באר היטב (אבן העזר סימן ע) שהביא בשם שו"ת הר"ש כהן (חלק ב סימן לו): אדם שרוצה לצאת מעירו לדור בארץ אחרת בשביל שאינו מתפרנס בעירו ואשתו אינה רוצה אינו חייב בשאר כסות ועונה [...]

ובפסקי דין רבניים (חלק ג עמ' 289) בפסק דינם של הדיינים הגאונים הראשון לציון הרב הראשי לישראל רבי יצחק נסים – נשיא, רבי י' ש' אלישיב ורבי ב' זולטי, כתבו בתוך דבריהם וזו לשונם:

[...] אכן נראה שהבעל פטור ממזונותיה, וזה על פי מה שכתוב בשו"ת פרשת מרדכי (להגאון ר"מ בנעט ז"ל, אבן העזר סימן יד) להוכיח מדברי הרא"ש בתשובה (כלל לג סימן ב) דאם הבעל בא בטענת ברי שלפיה אינו מחוייב במזונות אשתו, הרי הוא נאמן להפסיד מזונותיה, והטעם הוא דדוקא באלמנה הניזונית היא מוחזקת אבל אשת איש בחיי בעלה אינה מוחזקת כמ"ש הר"ן בפרק שני דייני בסוגיא דאין פוסקין מזונות ודוקא בטענת פרעתי לעתיד הוא דאינו נאמן משום דהוי בתוך זמנו (כמ"ש בחלקת מחוקק בסימן ע ובבאור הגר"א שם) [...] אכן הוסיף שם די"ל דכוונת הרא"ש דוקא באופן שלפי דבריו הוי מקח טעות (היינו שהבעל בא בטענה שאשתו אינה ראוייה לחיי אישות ולא חוייב לפי דבריו מעולם לא בכתובה ולא במזונות).

והוא הדין בנדון דידן שלפי טענתו של המשיב התחתנה אתו כשהיא אשת איש ולא חל עליו חיוב מזונות [...]

ובפסקי דין רבניים (חלק ד עמ' 321) כתבו הדיינים הגאונים כ"ג הראשון לציון הרב הראשי לישראל הגר"י נסים שליט"א והרבנים י' ש' אלישיב וב' זולטי וז"ל:

[...] הנתבע טען שהתובעת אינה מסוגלת לחיי אישות תקינים [...] הרופאים עוד לא גמרו את מלאכתם, לדעתם על שני בני הזוג לעבור בדיקה נוספת. אכן השאלה העומדת בפנינו היא: אם לפי החומר שבתיק אפשר לחייב את הבעל במזונות האשה או לא?

הרא"ש בתשובה (כלל לג אות ב, שהוא המקור להלכה אשר הובאה באבן העזר סימן קיז סעיף ב הנ"ל) כתב:

האחד שטוען שאינה ראוייה לאיש והיא כופרת ואומרת שהיא ככל הנשים, דבר זה יבדק על פי נשים הגונות וכשרות יודעות בדבר זה, אם יאמרו שאינה ראוייה לאיש אין לה עליו לא כתובה ולא תנאי כתובה, ואם יאמרו שהיא ראוייה לאיש הרי נתבטלה אותה טענה. וכל זמן שלא נבדקה אינו חייב במזונותיה, מאחר שהוא טוען טענת ברי שאינה ראוייה לאיש, וגם דבריו עומדין להתברר לאלתר, ולמה נחייבו מזונות, היא תצוה לבדוק את עצמה אם היא רוצה להכחישו ואחר שתיבדק תתבטל טענה זו.

והגאון הגר"מ בנעט ז"ל בשו"ת פרשת מרדכי (אבן העזר סימן יד) סובר בדעת הרא"ש דגם בטעם אחד לחוד סגי להפסיד מזונותיה מאחר שטוען ברי, הואיל ומזונות בחיי הבעל איהו הוי מוחזק, ותמה לפי זה על הרשב"א בתשובה (סימן אלף רלז) שמשמע מדבריו דגם אי נימא דנאמן לשוויא אנפשיה חתיכה דאיסורא (בבעל האומר שראה אשתו זינתה), מכל מקום חייב במזונותיה, והלא הוא טוען ברי, ותירץ דהרשב"א סובר בטענה זו שזינתה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הווי ליה כטוען 'אמנה' דלא מחזקין אינשי ברשיעא [...] ולבסוף הוא מסיק:

ואחרי העיון היה נראה דדבר זה תליא באשלי רברבי, לפי מה שכתב הבית שמואל (בסימן קנד ס"ק יא) הרמב"ן מפרש ברי"ף דמשום הכי נקט י' שנים דבלא שהה אינו נאמן לומר מינה, משום דאם כן כל אדם יטעון כך, גם יש לומר כמו שכתב הרב המגיד דלאו כל כמיניה להחזיקה בפולטת [...] ואמנם כל זמן דלא שהה, אבל בנדון דידן דשהה י' שנים אדרבא הראיה מבוארת לפנינו ונאמן לומר דמינה מפני שפולטת [...] ועוד דבנדון דידן שנבדקה על פי נשים ומצאו ריעותא שיש לה שינוי באותו מקום משאר נשים הרי כבר, איתרע לקמן חזקתה ויצאה מרובא דעלמא, בכהאי גוונא ודאי יש לומר דמורה הרשב"א דנאמן לפטור את עצמו ממזונות והוא הדין משאר כסות ועונה ודירה דדינם כמזונות [...] ואם נימא שכוונת הרא"ש בתשובה הנ"ל היינו טעמא משום מקח טעות, הוא הדין בנידון דידן יש לומר הכי דאין לך מום גדול מזה כשאינו רשאי לשמש עמה.

אכן הלוא בשולחן ערוך הובאו דברי הרא"ש להלכה שאם הבעל טוען עליה שהיא אינה ראויה לאיש, כל זמן שלא נבדקה אינו חייב במזונותיה. ואמנם לפי דעת הבית שמואל בסימן קנ"ד לשיטת הרא"ש, גם בלא שהה עשר שנים והבעל טוען ברי שהיא פולטת, נאמן להפסיד את כתובתה.

על כל פנים להלכה קיימא לן בטוען ברי ובדבר דאיכא לברורי, אין להוציא עד הבירור הסופי מזונות מידי הבעל, וכמו שכתב הרא"ש בתשובה ולמה נחייבו מזונות, היא תצווה לבדוק את עצמה אם היא רוצה להכחישו, וצריך לומר דלא שייך בכהאי גוונא טעם דאם כן כל אדם יטעון כך, שהרי הדבר עומד להתברר על ידי כל צד [...]

והואיל ולפי האמור הבעל הוא מוחזק בדמי המזונות, אלא שעם כל זה אינו נאמן לפטור את עצמו בטענת ברי – וכמו שכתבו הרשב"א והרמב"ן הנ"ל מטעם דאם כן כל אדם יטעון כך או דלאו כל כמיניה להחזיקה בפולטת. ואם כן בנדון דידן לאור הבירורים וההוכחות שבתיק, ולאחר שהבעל טוען ברי ושבידו להוכיח שמתחילת הנשואין סירבה לחיות אתו, נראה שמן הדין אי אפשר לחייב את הבעל במזונות, עד שיתבררו ויתלבנו הדברים בבית הדין האזורי [...]

אומנם הביאו שם שבפרשת מרדכי העלה שייתכן שדבריו אמורים רק במקרים של מקח טעות כאשר מתחילת הנשואין הייתה בעלת מום או אינה ראויה לתשמיש, אולם בפרשת מרדכי שם כתב כן כאפשרות בתור תשובה נוספת – "אי נמי" – ושם הביא דרך אחרת נוספת כתשובה ראשונה ולפי תשובה זו דינו קיים גם לא במקרים של מקח טעות מלכתחילה.

וכך כתב הפרשת מרדכי שם:

[...] ועל סברת הר"ן הנ"ל אין חולק זולת לדעת תוספות (שם דיבור המתחיל ואם בא וכו') מפני הפסד המלוין וגם על זה חלק הרא"ש [...] דווקא באלמנה שהיא מוחזקת כמו שכתב הב"ח האי טעמא שם אבל באשת איש בחיי בעלה שאין מוחזקת [...] הטעם דהוי מוחזקת כתבו תוספות (דף צו ע"ב) משום דמוכרת שלא בבית דין מה שאין כן בגרושה [...] על כל פנים מבואר דבניזונת דבחיי הבעל הוי הוא המוחזק וקשה על הרשב"א [...]

וצריך לומר דסבירא ליה כסברת הרב המגיד שהביאו האחרונים (סימן קטו סעיף ז) דטענה זו שזינתה הי"ל כטוען אמנה דלא מחזקין אינשי ברשיעא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וגובה בלא שבועה ועדיף משטר דעלמא והכי נמי סבירא ליה לרשב"א
בנידון דידיה [...] אי נמי יש לומר דכאן הוי כמקח טעות מעיקרא לדברי
הבעל והיא אינה עומדת לכך וכדרך שכתב הבית שמואל (סימן ס"ק כא)
בשם הרב המגיד דבעל השטר בדבר שאין השטר עומד לכך.

בנוסף לכך, גם בפסק הדין שם התבטאו בלשון ספק וז"ל: [...] ואם נימא שכוונת הרא"ש
בתשובה הנ"ל היינו טעמא משום מקח טעות, הוא הדין בנדון דידן יש לומר הכי דאין לך מום
גדול מזה כשאינו רשאי לשמש עמה.

בנוסף לכך, מדברי האבני מילואים לעיל משמע שאין חילוק ולדעת רוב הפוסקים הבעל
הוא המוחזק בספק בחובת מזונות. כך גם העלה הגר"ע יוסף וכדלהלן.

פסיקת מרן הראשון לציון הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל

בספר משפטי שאול (סימן מב) כתב בתוך דבריו מדברי הראשון לציון מרן הגאון רבי
עובדיה יוסף זצ"ל, וזו לשונו:

[...] ובתשובת הריטב"א (סימן קב): שאם האשה נותנת אמתלא לדבריה (על
עזבה את הבית) מפני מריבה ודברים אחרים שעושה לה בעלה שלא כשורה,
"ונתברר כדבריה", פשוט הוא שאינה כמורדת, ונותן לה דמי מזונותיה
שלמה, חוץ מכדי מעשה ידיה, "אבל אם הם חולקים בדבר שהיא אומרת
ממנו, והוא אומר ממנה, המוציא מחבירו עליו הראיה". וכל זה סיוע לדברי
החלקת מחוקק (סימן ע"ס"ק מב), דהא דקיימא לן שאם באה מחמת טענה
שיוציאו עליה שם רע חייב לזונה, היינו כשמבררת דבריה, הא לאו הכי
פטור. וכן כתב הבית שמואל שם (ס"ק לד). ואין חילוק בין הוצאת שם רע או
טענות אחרות לעולם צריכה לברר טענתה להוציא מזונות. ודלא כמו שכתב
הרה"ג ר' אהרן בן שמעון בס' בת נעות המרדות (עמוד ס) שהאשה נחשבת
למוחזקת בנכסים לענין מזונות, וכשיש ספק אם הבעל חייב במזונות או לא,
על הבעל להביא ראיה להפטר ממזונות, ע"ש. וזה אינו. וכן כתב האבני
מילואים (סימן צ"ס"ק ב) שדעת התוספות והרא"ש ושאר פוסקים, שבחיי הבעל
נקרא הוא מוחזק בנכסים, ע"ש. וכן הלכה רווחת בכל בתי הדין, ואכמ"ל
יותר.

נמצא אפוא כי לא חילק הגר"ע יוסף בין מקרה של מקח טעות ובין מקרים אחרים ובכל
גוונא פסק שהבעל מוחזק בספיקות בחובת מזונות אישה.

ובשו"ת יביע אומר (חלק ג אבן העזר סימן טו ס"ק טז ואילך) האריך בנושא זה ובתוך דבריו כתב
וזו לשונו:

[...] כל קבל דנא אשכחן להגאון אבני מילואים (סי' סט סק"ב) שכתב שהאשה
חשובה מוחזקת בנכסים למזונות, שהרי כתבו התוספות (כתובות צו, ב) דהיינו
טעמא דנכסי בחזקת אלמנה קיימי, משום דיכולה למכור למזונות שלא בבית
דין, משום הכי היא מוחזקת בנכסים. ומשום הכי פסק הרמב"ם (פרק יח
מהלכות אישות) ביתומים אומרים נתננו והיא אומרת לא נטלתי דנשבעת
היסת, וכתב הרב המגיד שם שאינה צריכה שבועה בנקיטת חפץ כיון שהיא
מוחזקת והו"ל כאילו היורשים באים להוציא ממנה. ואם כן לפי מה שכתב
הרמב"ם (פרק יב מהלכות אישות הלכה טז), גבי הלך בעלה למדינת הים,
שיכולה למכור גם כן שלא בבית דין למזונות. וכתב הרב המגיד שם דדין
אשת איש שוה לאלמנה בזה, אלמא דאף בחיי בעלה הוויא לה האשה
מוחזקת בנכסים למזונות. והבעל נחשב למוציא ממנה. עכת"ד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולכאורה תמיהני ממה שכתב הרמב"ם (פרק יב מאישות הלכה כא) שאם הלך בעלה למדינת הים ושהתה עד שבא, הוא אומר "הנחתי מזונות" והיא אומרת "לא הנחת אלא לויתי מזה ונתפרנסתי", – נשבע שבועת היסת שהניח לה ונפטר, וישאר החוב עליה. ע"כ. וכן פסק מרן בשולחן ערוך (סימן ע סעיף י). ואם איתא דהאשה חשובה מוחזקת אף בחיי בעלה והבעל נחשב כמוציא, היאך נפטר הבעל בשבועת היסת. ועל כרחך לומר דאי הרמב"ם אזיל בשיטת התוספות הנ"ל, מכל מקום הוא מחלק בין כשהבעל לפנינו וטוען ששילם שאז הוא המוחזק, להיכא שאינו בפנינו שאז הוא המוחזקת. (ושוב ראיתי כן באבני מילואים עצמו (סימן צג ס"ק י). עיין שם). ואם כן לכאורה אין מקום למה שכתב האבני מילואים שם, דמהאי טעמא אין הבעל יכול לומר צאי מעשה ידיך למזונותיך בלי הסכמתה אפילו לריש לקיש דסבירא ליה מעשה ידיה עיקר, דהואיל והאשה מוחזקת לא מצי למימר אי אפשרי בתקנת חכמים כדי להוציא, דדוקא להחזיק שייך לומר אי אפשרי בתקנת חכמים, וכההיא דאיני ניוזנת ואיני עושה. עיין שם. נראה שסובר שאפי' הבעל לפנינו הוא היא המוחזקת, אבל לפי האמור אין זה מוכרח כלל.

וכן מתבאר ממה שכתב בחידושי הרמב"ן (כתובות צו ד"ה אלמנה) דדוקא באלמנה נכסי בחזקתה קיימי, אבל אשת איש שטענה שלותה ואכלה תביא ראיה לדבריה, דכל היכא דאיהי מפקא עליה להביא ראיה. ע"כ. אלמא דבאשת איש הבעל הוי מוחזק והיא מוציאה ממנו ועליה הראיה. וכן כתב הר"ן בפי' ההלכות (קז) גבי כששמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי שפוסקין מזונות וכו', דלאחר מותו דוקא נכסי בחזקת אלמנה, אבל בחייו נכסים בחזקת הבעל. ע"ש. וכן כתב הרא"ש שם. וכן דעת המאירי שם. וכן מבואר בתשובות הריטב"א (סימנים קנ וקנה), דדוקא לאחר מיתה נכסים בחזקתה קיימי, אבל מחיים הבעל מוחזק. ע"ש.

ובעיקר מה שנשען האבני מילואים על דברי התוספות שכל שמוכרת שלא בב"ד חשובה מוחזקת בנכסים, נראה שאין זה מוסכם, שהרי כתבו התוספות (צו, ב ד"ה נישאת עליה להביא ראיה), דמדלא משכח דינא דעליה להביא ראיה אלא בנישאת שמע מינה שאם נתקבלה כתובתה או תבעה כתובתה בבית דין, אפילו במזונות שעברו עליהן להביא ראיה. עכ"ל. והסביר הגאון מליסא בספר בית יעקב (שם) דהיינו טעמא משום דבניסת יצאו מרשותה לגמרי, אבל בתובעת או קיבלה כתובתה, כיון שלא יצאו מרשותה לגמרי, שיכולה למכור עדיין שלא בבית דין, ומקודם היו בחזקתה לגמרי לכך חשיבה עדיין מוחזקת. ע"כ.

אכן בשו"ת הריטב"א (סימן מא ד"ה ולענין טענת וכו') כתב דמסתברא דנישאת לאו דוקא, והוא הדין תבעה כתובתה בבית דין שאין לה מזונות דינה כאילו נישאת. שכל שהפסידה מזונות נכסי בחזקת יתומים קיימי. עיין שם. ולפי זה אין הדבר תלוי בטעם שיכולה למכור שלא בבית דין. ואם כן אין הכרח לומר דאשת איש נמי היא מוחזקת מהאי טעמא.

ועל כל פנים הרי מצאנו הדבר מפורש ברמב"ן והר"ן והרא"ש והמאירי והריטב"א דבאשת איש הנכסים בחזקת הבעל הן. וכן דעת הרמב"ם ומרן בשולחן ערוך הנ"ל. וכן מוכח גם בתוספות (כתובות קז ד"ה ואם בא). ע"ש. וכן מבואר בשו"ת הרשב"ש (סימן שיד ד"ה ומיהו), בשם הרמב"ן. ע"ש [...]

ואף האבני מילואים הנ"ל שכתב להוכיח מדברי הרמב"ם שהאשה מוחזקת במזונות, הדר תבריה לגזיזיה באבני מילואים (סימן צ ס"ק ב) שכתב שאין כן דעת התוספות והרא"ש ושאר פוסקים, אלא בחייו הוא נקרא מוחזק בנכסים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ע"ש. ואם כן הדבר ברור שהבעל יכול לומר קים לי כסברתם. ואין להוציא ממנו בלי ראיה ברורה.

[...] הגאון חזון איש (סימן סח) שכתב שכיון שחייב לה מזונות בודאי לא מפסדנא לה בטענת שמא. עכת"ד [...] עד כאן לא כתב החזון איש שחייב המזונות ודאיים וכו', אלא היכא שהבעל מודה שהוא חייב במזונות, אלא שהוא עצמו טוען בספק שמא הרויחה וצמצמה. והאשה טוענת בריא שלא הרויחה, ולותה ואכלה, ועל זה סיים החזון איש דהווי ליה כאומר "איני יודע אם פרעתין", אבל במקום שיש הכחשה ביניהם הווי ליה כטוען "ודאי פרעתין" דפשיטא דפטור [...]

בירור דברי האבני מילואים

והנה האבני מילואים עסק בנושא זה בכמה מקומות וכפי שצוין לעיל. כדי להבהיר ולהרחיב את דבריו יצוטטו דבריו להלן.

כאמור האבני מילואים (סימן סט ס"ק ב) כתב:

[...] ואנן קיימא לן נכסי בחזקת אלמנה קיימי למזוני כמבואר פרק אלמנה ניוזנת (צו, ב), וכתבו שם תוספות (ד"ה נכסי) משום דיכולה למכור למזונות בלא בית דין הוויא לה מוחזקת. ומהאי טעמא פסק הרמב"ם (פרק יח מהלכות אישות הלכה כז) ביתומים שאמרו "נתננו" והיא אומרת "לא נטלתי" – נשבעת היסת. וכתב שם הרב המגיד דאינה צריכה נקיחת חפץ כיון דהיא מוחזקת הווי ליה כאילו היורשין באין להוציא. עיין שם, ולפי מה שכתב הרמב"ם (פרק יב מהלכות אישות הלכה טז) גבי הלך בעלה למדינת הים שיכולה גם כן למכור בלא בית דין למזונות ועיין שם בהרב המגיד דשוה דין אשת איש לאלמנה, ואפילו בחיי בעלה הוויא לה מוחזקת בנכסים למזונות ומוכרת שלא בבית דין [...]

והגאון רבי יוסף כהן זצ"ל (אב"ד ירושלים וראש כולל דיינות "מכון הרי פישל") הקשה בשיעורו (אלול תשל"ב, לא הובא בספרו דברי יוסף), שדברי האבני מילואים האלו סותרים את דבריו עצמו (בסימן צג ס"ק י):

לדבריו הנזכרים הרי כי גם בחייו בדין מזונות אישה כאשר הבעל טוען טענה (צאי מעשי ידיך למזונותך), כוח מוחזקותה של האישה מול הבעל חזק יותר לדעת הרמב"ם הסובר שאשת איש מוכרת שלא בבית דין.

מאידך גיסא כתב האבני מילואים (בסימן צג ס"ק י) לכאורה דברים הפוכים. באבני מילואים דן במה שכתב המחבר (שם סעי' טו) שאלמנה שתבעה מזונות מהיורשים והם אומרים שנתנו לה והיא אומרת שלא נטלה כל זמן שלא נשאת על היתומים להביא ראיה משום דאלמנה מוחזקת בנכסים וכו'.

על כך העיר והקשה האבני מילואים שם וז"ל:

ואיכא למידק מאי שנא בהלך למדינת הים דפוסקים לה מזונות ולא חיישינן לצררי וטעמא נמי משום דנכסים בחזקתה וכו' וכמו שכתב הרב המגיד דכל שמוכרת שלא בבית דין הו"ל נכסים בחזקתה וכו' ואפילו הכי כשבא הבעל ואמר "פסקתי לה מזונות" כלומר שטוען ברי "הנחתי לך מזונות קודם שהלכתי" נאמן בהיסת, וכמבואר לעיל סימן ע' דאם לא לוותה ולא מכרה והבעל אומר "הנחתי לך מזונות" והיא אומרת "לא הנחתי" – נשבע שבועת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

היסת ונפטר. ומאי שנא גבי יורשים דטוענין גם כן ברי שנתנו לה מזונות ואמאי אינן נאמנין בהיסת.

את הערותיו אלה יישב האבני מילואים כדרכו ביישוב נפלא ולמדני וזו לשונו:

והנלע"ד בזה דגבי בעל כשבא ואמר "הנחתי לה מזונות" אמרינן דנכסיה דבר אינש אינון ערבין ביה וכל דלא מצי גבי מיניה דלוה לא גבי מערב. וכיון דבעל לפנינו שהוא עיקר הבעל חוב וטוען ברי "פרעתי" הוא נאמן לגבי שיעבוד גופו, ומשום הכי גם בנכסים אין לה כלום כיון דשיעבוד הגוף שעל הבעל שהוא הלוה נפקע, דהא מהימן לגבי שיעבוד גופו שהרי הוא מוחזק בשיעבוד גופו, לכן גם הנכסים אף על גב דהוה בחזקתה, מכל מקום אינן אלא מדין ערב וכל שאינו יכול לגבות מן הלוה אינו גובה מן הערב ולכן אינה גובה גם מנכסים.

מה שאין כן שלא בפני הבעל קודם שבא אמרינן נכסים בחזקתה כיון שאין הלוה כאן, אבל ביורשין שהם אינם הלווים שהרי מזון אלמנה חוב הוא אצל הבעל, וכיון שעל הנכסים היא נקראת מוחזקת תו לא מהימני היורשין בברי כיון דגופם לא אשתעבד שהרי אינהו לא לוויים דידיה נינהו אלא דיורשים את הנכסים והרי האלמנה מוחזקת בנכסים, ולא אמרו דהבעל נאמן כשטוען ברי אלא משום דאיהו גופיה אשתעביד דהוא הלוה וטוען ברי, וכיון דמיהמן לאפקועי שיעבוד גופיה ממילא אינה גובה מנכסים.

ואף על גב דבעלמא – שנים אומרים "לוה" ושנים אומרים "לא לוה" דלא מפקינן מיניה, ואי תפיס אידך – מהני, ולא אמרינן כיון דמלוה גופיה לא מצי גבי דהא הוא מוחזק בשיעבוד גופו, מנכסים נמי לא גבי, דהתם גבי תפיסה טוען המוחזק דלוה גופיה חייב לו אלא שכופר, לכך מחזיק לו הנכסים ולא תופס בהם ממש, אבל באשה לאו תפיסה ממש הוא אלא שאמרו חז"ל שיהיה לה דין מוחזק בספיקות ולא אוקמוה אלא בנכסים ממש ולא על הלוה שהוא הבעל, ומשום הכי כשבא ואמר פרעתי בכרי ונפטר הלוה שהרי לגבי דידיה לא החזיקה, ממילא אין לה בנכסים שאינן אלא מדין ערב. אבל ביורשין אומרים "נתננו" שהם אינם הבעלי דין דהא חוב דבעל הוא, ואם כן אין כאן תביעה אלא על הנכסים, וכבר אוקמוה החכמים לאלמנה למזונות בחזקת הנכסים לספיקות משום הכי לא מהני ברי דיורשים.

ביאור ביאורו של האבני מילואים

יסודו הנפלא של האבני מילואים הוא שחכמים נתנו לאלמנה וכן לאשת איש מוחזקות בנכסים ביחס לחוב המזונות מחיים וביחס לחוב המזונות לאחר מיתה. אלא כי כאשר הבעל מכחיש את אשתו או אז יש לו עדיפות מול מוחזקותה בנכסים.

טעם הדבר הוא כי כאשר הבעל מכחיש את אשתו בטענת ברי הוא מוחזק בשיעבוד גופו שהוא המחויב הישיר לחוב המזונות. וכמו בכל הלוואה החיוב מוטל על גופו של החייב – "שיעבוד הגוף" והנכסים הם רק בבחינת ערבים לחובו. לכן הוא מוחזק בשיעבוד גופו שהוא שיעבוד ישיר כנגד ואל מול שיעבודה של האישה שהוא רק שיעבוד נכסים שכן אם לא ניתן לגבות מעיקר החייב על פי דין, לא ניתן לגבות מהערב לחוב.

אולם כאשר הבעל הלך למדינת הים ואינו נמצא כאן לטעון טענת ברי, או אז מוחזקותה של האישה בנכסים נותנת לה את היכולת שיפסקו לה מזונות שלא בפניו כשהלך למדינת הים ולא חוששים שהניח לה 'צררי'. כמו כן תוכל האישה למכור שלא בבית דין (לדעת הרמב"ם).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אולם כשהבעל בא ממדינת הים והיא טוענת שלוותה והוא טוען "הנחתי לה", כוחו עדיף עליה בטענת ברי כאמור. דינם של היורשים מתבאר באותו אופן, שכן הרי אין להם שיעבוד הגוף מחמת החוב שהוריש להם אביהם – גם לאחר מותו הם יורשים את חובו רק בשיעבוד הנכסים שבהם הם מוחזקים מכוח הירושה אך אין ירושה לשיעבוד הגוף. וממילא כאשר מכחישים היורשים את האלמנה הרי זו הכחשה בין שני צדדים שיש להם רק מוחזקות בנכסים ללא שיעבוד הגוף. בכהאי גוונא תיקנו חכמים שהאלמנה תחשב מוחזקת מהם ותיאמן בהכחשה מולם.

לכאורה האמור עומד בניגוד לדין בהלוואה רגילה, שבה אם שתי כיתות עדים סותרים זו את זו והמלווה מוחזק בנכסים לא יוציאו ממנו, נמצא שעל אף אי האפשרות לגבות משעבוד הגוף גובים מהנכסים שהם ערבים (הותרת הנכסים בידי המלווה כמוה כגבייה מהם).

על כך עונה האבני מילואים שכל הסברה ששמה שנתנו לאלמנה כוח מוחזקות (אף על פי שלא תפסה כלל ושבמציאות היורשים תפוסים) הוא רק מול יורשים ולא מול הבעל שמוחזקותו שלעניין שיעבוד גופו חזקה ממוחזקותה, כל זה הוא רק בכהאי גוונא כאשר אין לה מוחזקות ממש אלא רק מוחזקות בדין ובתקנה. אבל במוחזקות ממש, ודאי המחזיק בפועל כוחו יותר מהלווה עצמו אף על פי שיש לו ללווה מוחזקות בשיעבוד הגוף. ע"כ חידושו הנפלא של האבני מילואים.

ומקשה אפוא הגר"י כהן זצ"ל: הרי (בסימן סט שהזכרנו) כתב האבני מילואים שבעל אינו יכול לומר לאשתו "צאי מעשי ידיך למזונותיך" גם לשיטת ריש לקיש משום שהאישה אף בחיי בעלה מוחזקת בנכסים (לשיטת הרמב"ם). מקרה זה עוסק כשהבעל מדבר אל מול אשתו, ובכהאי גוונא הרי כתב האבני מילואים (בסימן צג) שאין לה דין מוחזקות והיא אינה עדיפה עליו.

יישוב הסתירה בדברי האבני מילואים

את קושייתו יישב הגר"י כהן בשיעורו וחילק בין המקרים בזו הלשון:

ואין כל סתירה לדבריו שכתב בסימן ס"ט לעניין "צאי מעשי ידיך במזונותיך", דהתם אין הבעל מכחיש את עצם חיובו במזונות ואין כל טענת ברי נגד חיוב זה אלא שרוצה מכאן ולהבא לבטל את החיוב על ידי "צאי מעשי ידיך במזונותיך", ולכן היא נקראת מוחזקת בנכסים. ואינו דומה לסימן ע' שהבעל מכחיש ואומר הנחתי לך וכו' וכן לעניין ספיקא דינא במקום שיש מחלוקת הפוסקים בחיוב הבעל למזונות והבעל אומר קים לי כהנך פוסקים שלפיהם אני פטור ממזונות דינו כטוען ברי שהוא פטור וממילא אין האשה מוחזקת בנכסי.

לדבריו, רק במקרה שבו עוסק האבני מילואים בסימן ס"ט שייכת מוחזקותה של האישה אף כשבעלה עומד מולה, משום שמדובר בכהאי גוונא שהבעל מודה בעצם חיובו וכל הנידון הוא שחפץ להפטר ממנו בדרך של "צאי מעשי ידיך במזונותיך", בכהאי גוונא גם בחייו וכשעומד מולה הדין שמוחזקותה גוברת.

ראיות שהאיש נחשב מוחזק בחייו

בשיעורו שם הביא הגר"י כהן כמה ראיות שהאישה בחיי בעלה אינה נחשבת מוחזקת מול בעלה, כדי להוכיח את חילוקו ואת יישובו הנזכר בין דברי האבני מילואים בסימן ס"ט ובין דבריו בסימן צ"ג וכאמור, וזו לשונו:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

[...] למעשה מוכח בהרבה מקומות שלבעל יש דין מוחזק לעניין מזונות בספיקות, ובזמן שיש הכחשות בעובדות שגורם לפטור ממזונות, חובת ההוכחה הוא על האשה, ובראשונה נתחיל בראיות שלבעל יש דין מוחזק בספיקא דדינא (במקום שיש מחלוקת הפוסקים) לומר קים לי כהפוסקים שאני פטור ממזונות, ואתחיל מסימן ע"ז שאנו עסוקים בו.

א. בסימן ע"ז בבית שמואל (ס"ק ו) לענין המחלוקת כשהבעל רוצה לגרש אשתו בזמן הזה שלא ברצונה וליתן לה כתובה אם הוא פטור ממזונות, כתב שם דהבעל יכול לומר קים לי כהרא"ם, שפסק שהבעל פטור ממזונות. אמנם בפתחי תשובה (שם ס"ק ב) הביא שיש חולקים על זה וסוברים דאינו יכול לומר קים לי כהרא"ם, אבל גם החולקים על זה הוא מטעם דסבירא להו שהרא"ם הוא יחיד בזה נגד הרא"ש והמהרי"ק, אבל בלאו הכי היה הבעל יכול לטעון קים לי משום שהוא מוחזק וכו'.

ב. ובסימן ע' בפתחי תשובה (ס"ק א) לענין צמצמה והותירה על ידי שסבלה רעבון, שהביא בשם התשובה מאהבה שאין להוציא מיד האשה והסכים עמו הגאון בעל נודע ביהודה וכתב דלא משום דהאשה יכולה לומר קים לי אתינן עלה, דאם כן באם גם עתה היא רוצה מזונות הרי הבעל מוחזק ויכול לומר קים לי וכו'.

ג. גם לענין חובת ההוכחה כשיש הכחשה ביניהם ולדברי הבעל הוא פטור ממזונות מוכח (בסימן ע סעיף י) שחובת ההוכחה היא על האשה, דפסק (שם) המחבר שאם הלך בעלה למדינת הים ושהתה עד שבא, הוא אומר הנחתי לך מזונות והיא אומרת לא הנחת אלא לויתתי מזה ונתפרנסתי נשבע שבועת היסט שהניח לה ונפטר וישאר חוב עליה.

ד. ובסי' קי"ז סעיף ב': אשה שנבדקה ע"י נשים ואמרו שאינה ראויה לאיש אין לה כתובה ולא תנאי כתובה, ואם הבעל טוען עליה כך – כל זמן שלא נבדקה "אינו חייב במזונותיה". וכן הוא בטור בשם תשובת אביו הרא"ש (כלל לג סימן ב. אמנם בתשובת הרא"ש שם הוסיף דלכן הוא פטור ממזונות משום דעתיך להתברר, ואי"ה שנגיע לשם נברר את הדברים מדוע הוצרך הרא"ש שם לטעם זה).

ולכן מסיק את הכרח יישובו וחילוקו הנ"ל בזו הלשון:

[...] מכל הלין מבואר שלבעל יש דין מוחזק בספיקות, וכן במקום שהוא מכחיש את חיובו במזונות הוא נאמן וחובת ההוכחה הוא על האשה (חוץ מדברים מסויימים וטענות מסויימות שבהם חובת ההוכחה הוא על הבעל כמו שיתבאר להלן), ועל כרחך שיש לחלק בעניין זה בין אלמנה לגבי יתומים ובין אשה לגבי בעלה, וגם האבני מילואים מודה בזה, ולא אמר שהאשה יש לה דין מוחזק בנכסי לגבי הבעל אלא במקום שאין הבעל מכחיש את עצם חיובו במזונות אשתו, אלא שרוצה עכשיו לבטל את החיוב על ידי אמירת "צאי לך מעשי ידיך במזונותיך", אבל במקום שהבעל מכחיש את חיובו וטוען ברי שהוא פטור, גם האבני מילואים מודה שלבעל יש דין מוחזק. וכל זה מתבאר בדברי האבני מילואים עצמו בסימן צ"ג.

כמו כן הביא שם שגם הבית יעקב כתב חילוק זה בקצרה, וכך הביא:

וכעין דברי האבני מילואים אלו לחלק בין מזונות האלמנה מהיתומים לבין מזונות האשה מבעלה כתב גם הבית יעקב בחידושו על מסכת כתובות (דף צ"ו ע"ב תוספות דיבור המתחיל נכסי בחזקת אלמנה קיימי) שהקשו שם בתוספות דאמאי מהמני יתמי למימר "פרענו" במלוה על פה כו' וכתב שם הבית יעקב דהא דלא הקשו בתוספות מיניה גופיה, דאמאי מהימן ליה גופיה למימר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

פרעתי במלוה על פה, משום דמיניה יש לומר דכיון דשעבוד נכסים הוא רק מטעם ערבות וכו'. עיין שם).

חילוקי דינים ומקרים שונים בספק מורדת

הנה בספק אם נחשבת מורדת כעין נשוא פסק הדין דנן, העלה בשיעורו צדדים שונים וכפי שנצטט להלן. הגר"י כהן מוכיח בשיעורו מדברי הרמב"ן כי בנושא מורדת הנאמנות ניתנת דווקא לאישה בנושא המזונות, ובכך מקשה על יסודו הנזכר ועל ארבע ההוכחות שהביא, וכך כתב שם בשיעורו:

ויעוין בבית יוסף (סוף סימן עד) שהביא תשובת הרמב"ן (סימן קב) שנשאל שם על בעל המכה את אשתו בכל יום עד שהוצרכה לצאת מביתו וללכת לבית אביה, והוא טוען שמקללתו בפניו והיא מכחישתו, והשיב:

אין לבעל להכות ולענות את אשתו [וכו'] ואם טוען שמקללתו בפניו והיא מכחישתו, בית דין חוקרים מהשכנים מי הגורם. ואם הוא מכה ומצער שלא כדין והיא בורחת הדין עמה, אבל אם מקללתו חנינם הדין עמו, שהרי מן היוצאות שלא בכתובה היא [וכו'] וקרוב הדבר בעיני שאם ידוע שהוא מתמיד להכותה שאינו נאמן לטעון עליה שהיא מקללתו בפניו דלא כל הימנו לאחזוקה לפרוצה כעין שאמרו בפרק המדיר גבי על מנת שלא תלך לבית המשתה.

ובסיום דברי הבית יוסף שם כתב שבסימן ק"ג בתשובת הרמב"ן שם כתוב על הבורחת מפני שמכה אותה חייב הבעל במזונות. עכ"ל.

ולכאורה יש ראייה מכאן, שאפילו שהבעל בעצמו טוען ברי שהיא מקללתו, אין מועיל טענת הברי שלו להפסידה מזונות, וחובת ההוכחה עליו.

קושייתו היא שמדברי הרמב"ן נסתר היסוד שהוכח שהאיש מוחזק נגד האישה במזונות אישה.

על כך מביא הגר"י כהן בשיעורו שתי תשובות וכדלהלן:

יישוב ראשון:

ולעניות דעתי נראה שעיקר הטעם שאינו נאמן הוא כמו שכתב הרמב"ן משום דלאו כל כמיניה להחזיק אותה כפרוצה "ולהוציא אותה מחזקת כשרות". וגם הרמ"א בסימן קנ"ד סעיף ג' שהביא את דברי הרמב"ן, הוא מניח שם את הדגש על זה שכל הנשים בחזקת כשרות. ואם כי גם הוא יש לו חזקת כשרות שלא יכה אותה שלא כדין, מכל מקום ביחס אל הבעל הרי נתברר שהוא מתמיד להכותה, וכבר איתרע חזקת כשרות שלו. ואילו ביחס אל האישה עדיין לא נתברר שהיא מקללתו, ועומדת בחזקת כשרותה.

לפי תירוץ זה נמצא כי באמת ככלל גם במורדת, אין לה דין מוחזקות נגד בעלה, ורק במקרה המיוחד שבו עסק הרמב"ן ישנה סיבה שחייב במזונותיה משום הריעותא בחזקת הכשרות שלו כאשר במקביל האישה נותרה בחזקת הכשרות.

יישוב שני:

עוד יש לומר דאפילו אם נאמר שלעניין חיוב מזונות מועיל הברי שלו ויש לו דין מוחזק, מכל מקום זה דוקא אם עיקר הדיון הוא על חיוב המזונות. אבל בנדון דידן הרי תחילת הדיון היה על עניין מורדת, ולגבי מורדת נקבע

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדין שאינו נאמן להחזיקה במורדת, ממילא הוא חייב במזונותיה. וכעין זה מציינו לעניין אין הולכין בממון אחר הרוב, שאם הרוב כבר הוחזק לדינים אחרים טרם שדנו על הספק של הממון, הולכים אחר כך אחר הרוב אפילו בממון (עיי' הפלאה כתובות סוף פרק א). וזוהי כוונת הבית יוסף שם שלהוסיף שגם במזונות יהא חייב, כיון שכבר נקבע שהיא לא מורדת כל שלא הוכיח, וכנ"ל.

לפי יישוב זה נמצא כי כאשר הוויכוח נסוב על עצם הדין אם נחשבת מורדת ועל כך נקבע שאין להחזיקה במורדת. חיוב המזונות הוא השלכה מההכרעה הזו.

הנידון בדברי הרמב"ן אינו עוסק במזונותיה אלא בהלכות מורדת עצמן, אם נחשבת מורדת בבעלה. וכפי שהובאה השאלה בתשובות המיוחסות שם בזה"ל: "[...] הודיענו אם יכולים בית דין לחייבו שבועה שלא יכה אשתו ושינהג עמה כראוי."

נמצא שעיקרה של השאלה עוסק בנושא תביעת האישה שבית הדין יידרש לסמכותו כדי שהבעל יפסיק מהתנהלותו ויחסו האלים כלפי אשתו. רק בתשובה שלאחר מכן העלה שהשלכת פסיקתו בתשובה הקודמת היא שחייב הבעל במזונותיה. נראה כי גם לתשובה זו אם הדיון על מורדת עוסק באופן ישיר על מזונותיה, הרי כי הבעל הוא המוחזק כמו המקרים שהביא להוכיח את דין מוחזקותה מדיני מורדת.

ואומנם מסקנתו של הגר"י כהן שם בתשובה לאחר שני היישובים הנזכרים היא בזה"ל:

היוצא מכל הנ"ל, דכשיש הכחשות בין הבעל והאשה על מרידתה, חובת ההוכחה היא על האשה לעניין מזונות, משום שהבעל הוא המוחזק, ולא אמרינן בזה שמשום שהאשה יכולה למכור למזונות שלא בבית דין לכן היא נקראת מוחזקת בנכסים, משום שהבעל הוא טוען ברי. ורק באלמנה לגבי היורשים שהיא מוחזקת בנכסים משום שהיורשים אינם הלוויים, ואין כאן טענת ברי מהלווי עצמו.

מקרה דנן הרי עוסק בנידון מורדת והכחשות הצדדים ביחס להשלכה של מדור ייחודי שהוא מדיני מזונות ומדור אישה. ולדבריו שם האיש מוחזק. אולם גם אם נגדיר שמקרה דנן עוסק בנידון מורדת ביחס לשלום הבית והוא יתאים למקרה הרמב"ן ואז לפי החילוק השני הנזכר היא המוחזקת, מלבד שהדבר הוא בכל מקרה בספק בשל שני היישובים הנ"ל והנפקא מביניהם, הרי מעבר לכך העלינו כי הצדדים מורדים זה על זה בשל אי רצונם זה בזה וכפי שהוכחנו באריכות ובהרחבה. וכך מדובר על מרידה שאין בה ספק. כל הספק שצינו עליו, עוסק בנעילת חדר השינה כפי שהבאנו.

בשיעור שם הקשה מעורר דין וזו לשונו:

[...] שבשעת נשואין נשתעבדו נכסיו למזונותיה והחייב הוא ודאי אלא שיש ספק שנפטר אחר כך ממזונותיה על ידי מרידתה ואין ספק פטור מוציא מודאי חיוב [...] מדוע לא תהא בזה חובת ההוכחה על הבעל, מכיון שהבעל חייב במזונות אשתו בודאי והוא מודה שלא פרע לה, ועליו לברר שהיא מורדת.

וצריך לומר שגם בעניין זה כשהחייב הוא מבורר וטענת הבעל שהוא פטור לא תבררה, יש חילוק בזה בין אם הטענה היא טענת ברי או לא. ונבאר את הדברים.

בשולחן ערוך (סימן ע סעיף ח): "הלך בעלה ולותה ואכלה חייב לשלם." וכתבו שם החלקת מחוקק והבית שמואל בשם ברא"ש והטור, שדוקא אם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לוותה בעדים, אבל שלא בעדים יכול הבעל לומר איני מאמין שלוותה, ואינה נאמנת להוציא מן הבעל שהוא נחשב כמוחזק.

ובספר חזון איש נשים (סימן ס"ק יג [לפנינו בשינויי לשון קלים]) כתב:

עיין חלקת מחוקק ובית שמואל דצריכה עדים שלותה, ואף על גב דאיירי בבעל מודה דחייב לה מזונות וכו' מכל מקום אפשר שהרויחה וצמצמה ולא לותה. מיהו יש לעיין דלמה לא נאמר דמכיון שחייב לה בודאי מזונות, לא מפסדינן לה בטענת שמא, והרי אף אם יש עדים שלותה אין זה עדות שלא הרויחה וצמצמה, ודילמא הוציאה הלוואתה לתכשיטין ועידונין שאינו חייב בהן, ודילמא הלוואתה קיימת בידיה, אלא ודאי כיון שחייב במזונותיה בתקנת חכמים ומודה שלא נתן לה הוי חיוב ודאי ועליו לברר שהרויחה, "ואפשר דהוי כטוען איני יודע אם פרעתין" דאפילו אם ספק הפרעון קודם ההלוואה חייב לשלם וכמש"כ הש"ך חושן משפט סימן ע"ה [אם כן גם באין עדים שלותה נאמר כן, דמכיון שחייב לה בודאי מזונות לא מפסדינן לה בטענת שמא]. ומיהו יש לומר דכיון דאורחא דמילתא שתגלגל עם הבעל לדחוק ולצמצם ולהרויח אין כאן חיוב ודאי, והלכך מצרכינן לה לברר הלוואתה.

הנה כי כן מבואר בחזון איש, דאין סברא לומר דמכיון שהחיוב הוא בודאי והוא מודה שלא פרעו שעליו להוכיח את טענתו שהוא פטור ממזונות, אלא כשבא בטענת שמא ומטעם דהוי כאיני יודע אם פרעתין. אבל בטוען טענת ברי, לא גרע מטוען ברי שפרעתין שנאמן וכו'. וא"כ לא קשה מכל הנ"ל, דאיירי שהבעל טוען טענת ברי.

ובהמשך שם דן בדבר זה והוסיף וכתב:

אולם בעצם הנחת של החזון איש, דמכיון שחיוב המזונות הוא בודאי אין להפסידה ממזונות בטענת שמא "משום דהוי כאיני יודע אם פרעתין", יש לעיין בזה מכתובות (צו, ב) דאיתא שם: "כל שאין לה מזונות" – "לא תויי מגורשת ואינה מגורשת". ופירש רש"י שאף על פי שבעלה חייב במזונותיה הני מילי בחייו אבל לאחר מיתה לא, דדילמא גירושין הוו ואין לה מזונות דמספיקא לא מפקינן ממונא. והתוספות שם הקשו, שזו מילתא דפשיטא דמספק שמא מגורשת גמורה היתה לא תוציא מזונות מן היתומים (ע"כ דברי התוספות). ואם איתא דאמרינן דמכיון שחיוב המזונות ודאי הוי ליה כאיני יודע אם פרעתין, למה תפסיד מזונותיה.

ומצאתי בספר הפלאה שם שהקשה כן על דברי התוספות, דהא קיימא לן ד"איני יודע אם פרעתין" חייב, והכי נמי דמי ל"איני יודע אם פרעתין" כיון דודאי נתחייב במזונות וספק אם נתגרשה וכו' ואין ספק נתגרשה מוציא מידי ודאי החיוב של המזונות.

ותירץ דצריך לומר דסבירא להו כמו שהוכחנו מדברי התוספות (צו, ב ד"ה ור' יוסי) דחוב המזונות מתחיל בכל יום ויום, והווי ליה כ"איני יודע אם נתחייבתי" וכו', ולדעת האומרים שאין חוב המזונות מתחיל בכל יום, צריך לומר דהכא שאני משום שהנכסים בחזקת יתמי.

נמצא שלדעת ההפלאה נידון דידן תלוי בזה, אם חוב המזונות מתחיל בכל יום. שאם חוב המזונות מתחיל בכל יום, הוי כ"איני יודע אם נתחייבתי", ומטעם זה הצריכו עדים לברר הדבר שלוותה. ולהאומרים שאין חיוב

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המזונות מתחיל בכל יום, צריך לומר כמו שכתב החזון איש, ובהא דמגורשת ואינה מגורשת צריך לומר דהתם שאני, משום שהנכסים הם בחזקת יתמי.

(ע"כ משיעורו של הגר"י כהן).

נמצא אפוא לסיכום כי גם בספק מורדת אין האישה יכולה להוציא ממוחזקותו של הבעל. במקרה דנן שהאישה אינה רוצה אותו כלל וייתכן שהיא הגורמת להרס הבית בהתנהלותה וכן הבעל מואס בה בצירוף רגליים לדבר, ודאי שהפסידה מזונותיה ואין לה זכות למדור ייחודי.

מאיס עלי' ברגליים לדבר וביטול מזונות אישה

ומטעם נוסף יש לדון: הנה המדור הייחודי הוא חלק בלתי נפרד מחובת מזונות אישה מדין מדורה. אם חובת המזונות אינה קיימת הרי שבאופן ישיר ההשלכה של עניין זה היא כי המדור הייחודי בטל.

במקרה דנן אין ספק שהבעל מואס באשתו באמתלא מבוררת וכשיש רגליים לדבר, מכל ההתנהלות של האישה כלפיו כפי המתואר לעיל. ידועים דברי הפתחי תשובה (ריש סימן עז ס"ק ב) שכתב וזו לשונו:

ועיין בספר ישועות יעקב [...] ואבותינו ספרו לנו מזקיני הגאון החכם צבי ז"ל שפעם אחת אירע בימיו שמורה אחד הורה כדעת הרא"ם, והוא ז"ל חלק עליו וסתר דינו אחר מעשה, וכפה את הבעל שיתן לאשתו מזונותיה בשלימות. אמנם אם טען מאוסה היא עלי ויש לו טעם מבורר, אף שאין הדין נותן לגרשה בעל כרחה מחמת זה, מכל מקום יכול למנוע ממנה מזונות עד שתקבל גט פיטורין. ומעשה היה באחד שטען על אשתו שעברה על דת, ולא היה לו עדות ברורה בדבר אלא שהיה רגלים לדבר קצת, וכתבתי דהבעל יכול למנוע ממנה שארה וכסותה עד שתקבל גט, ובזה יש לסמוך על דעת הרא"ם ומהר"א ששון [...]

גם אם לשם כך יש צורך במקרה שכזה שהבעל ייתן את כתובתה כדי למנוע ממנה מזונות. במקרה דנן הרי תקבל את כתובתה באיזון. הזכויות מעוקלות ויועברו אליה מחציתן על פי החוק. נמצא אפוא שהאיש פטור ממזונותיה וממילא ממדורה הייחודי.

עד עתה עסקנו במדור ייחודי מטעם חובת בעל במזונות אשתו. נושא זה כאמור גם ממילא אינו בסמכותו של בית הדין בתיק זה.

אולם בסמכות בית הדין בתיק זה נתון עניין מדור הייחודי מטעם תיק לשלום בית. נדון בתנאים ההלכתיים של נושא זה ונבדוק את נתוני התיק שלפנינו.

ג. חיוב מדור ייחודי מטעם שלום בית

מעשה יש לדון אם יש מקום לחייב את הבעל במדור ייחודי מהטעם של שלום בית. לצורך כך נסקור להלן את היסוד ההלכתי אימתי יש לקיים את שותפות הצדדים במדור ואימתי יש לפרק את השותפות. לאחר מכן נתאים את ההלכה לנידון דידן לפי הנסיבות שתוארו לעיל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ד. פירוק שותפות

אם יש זכות לשותף לפרק את השותפות

הפוסקים נחלקו בעניין דבר שאין בו דין חלוקה, האם שותף יכול לדרוש משותפו לפרק את השותפות ולקבל את חלקו, או שמא הפירוק ייעשה רק בהסכמת שניהם.

דעת הרמב"ם (הלכות שכנים פרק א הלכה ג) והשולחן ערוך (בהלכות חלוקת שותפות, חושן משפט סימן קעא סעיף ו), ששותף יכול לכפות על שותפו חלוקה. וזו לשון השולחן ערוך:

אחד מהשותפים שאמר לחברו, במקום שאין בו דין חלוקה או בדבר שאי אפשר שיחלוקו, כגון שפחה או כלי, מכור לי חלקך בכך וכך, או קנה חלקי בשער זה, הדין עמו וכופין את הנתבע למכור לחברו או לקנות ממנו.

והוסיף השולחן ערוך (שם סעיף ז): "אם אומר כל אחד מהם איני קונה, אלא הנני מוכר חלקי, מוכרים אותו לאחרים."

הנתיבות משפט (שם ס"ק ט) מבאר שגם הלכה זו היא מדין "גוד או אגוד". ועל פי זה רשאי השותף לממש את זכותו הקניינית בחפץ, באופן שלא יהיה לו שותף אחר בעל זכויות בקנינו. ואכן הרשב"א בתשובה (חלק א סימן תקיג) הכריע כדעה זו.

ואולם חלק מהראשונים חלקו על שיטה זו, וכן היא דעת ר"י הלוי כמוכא ברא"ש (בבא בתרא פרק א סימן נא):

כתב ה"ר יוסף הלוי ז"ל, דגוד או איגוד לא שייך אלא ביורשין או מקבלי מתנה, אבל אם לקחו שנים בית שאין בו כדי לזה ולזה, אין אחד מהן יכול לומר גוד או איגוד, שהרי לדעת שיהו שותפין בו לקחוהו שניהם, ולא למכרו איש אל אחיו.

וכך היא גם שיטת הראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם הנ"ל, והש"ך (שם ס"ק א) הביא את שתי השיטות.

עניין זה נידון בהרחבה במאמרו של הגר"א שרמן שליט"א (בספר דברי משפט), וכך כתב בדבר ההכרעה ההלכתית בשאלה זו:

לשיטות אלו לכאורה, במקרה דנן שהשותפות בדירה נוצרה עקב רכישה משותפת של בני הזוג, יכולה האשה לומר קים לי כשיטות הללו, ואין הבעל יכול לומר גוד או אגוד אם תמכר לאחרים ותחולק, שכן יצירת השותפות נעשה על דעת שלא תתחלק.

אם יכול לטעון "קים לי" כשיטות אלו

כאמור, הגר"א שרמן נקט במאמרו שיכול השותף לטעון קים לי כשיטות הסוברות שאין לחלק השותפות במקום שהשתתפו על דעת שלא להתחלק, וכגון בדירה המשותפת לבני זוג. ואומנם כן כתב בשו"ת מהרשד"ם (יורה דעה סימן קפב) בזו הלשון:

נמצא דרבים הם דסברי, דכשנשתתפו יחד בדירה אחת, דלא אמרינן ביה דינא דגוד או איגוד אלא מדעת שניהם יחד, והם הר"י הלוי והרא"ה והראב"ד וה"ר יונה והרא"ש ובנו [...] מכל מקום פשיטא ופשיטא, דיכולים הישנים לומר קים לי כהני רבוותא דאמרי שאין אתם יכולים לכפות אותנו לגוד או איגוד, וזה דבר ברור מאד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דברי המהרשד"ם הללו מובאים בכנסת הגדולה (חושן משפט סימן קעא). וכן כתב גם בשו"ת מהרש"ך (חלק ג סימן סח), וזו לשונו:

והשתא בענין פסקא דדינא אומר, שיכול ראובן לטעון על שמעון דלאו כל כמיניה לבוא עמו בדינא דגוד ואיגוד, אי מטעם שכיון שלקחיה יחד ונשתתפו בה, ואינם יורשים ולא מקבלי מתנה, ואדעתא דהכי נשתתפו כשלקחו להשתמש בהן ביחד. וקים ליה כהנהו רבוותא שכתבתי, דסבירא להו דבשותפין שנשתתפו בדבר שאין בו דין חלוקה ליכא דינא דגוד או איגוד.

ומנגד, חלק מהפוסקים סוברים כי אי אפשר לטעון "קים לי" כשיטות הללו, וכן היא דעת החתם סופר בתשובה (חושן משפט סימן יב), שכתב בזו הלשון:

אמנם נ"ל, הני מילי ביורשים, אבל בשותפות דקיימא לן כשיטת רוב וכמעט כל הפוסקים, דגם בהו אמרינן גוד או איגוד וחלוקה, משום דאמרינן אמינא יכילנא לסבול ועכשיו אינני יכול לסבול. נמצא מעיקרא נשתתפו על דעת שלא לחלוק, ואם אירע אחר כך דבר שאי אפשר שיסבלו זה את זה, לא יפסיד חלקו של זה הפסד חומש, מפני שזה אינו יכול לסבול.

ובספר משפט שלום (סימן קעו סעיף טו ס"ק כח) למד מדברי החתם סופר הללו, שבשותפות שנוצרה על ידי קנייה, אין לצרף כלל את שיטת הר"י הלוי ולומר קים לי כשיטה זו. והביא שכך מוכח משו"ת התשב"ץ (חוט המשולש טור ב סימן ט), שפסק כהרמב"ם ולא הזכיר כלל שיטות הראב"ד והר"י הלוי. וסיכם שם דבריו בזו הלשון:

וגם אי הוי ספיקא דדינא, יש לומר דבשותפים דשניהם אינם מוחזקים זה יותר מזה, כמ"ש בסימן קע"ט, יש לומר דבכהאי גוונא במקום פלוגתא כל דאלימ גבר, וכמ"ש בסוף סימן קל"ט, וסברת הכנסת הגדולה צריכה עיון גדול למעשה.

כלומר ששותף אינו יכול לטעון קים לי כר"י הלוי, ולמנוע אמירת גוד או אגוד או חלוקה מהשותף השני בשותפות שנוצרה ע"י מקח.

פירוק שותפות המוגבלת לזמן

מחלוקת הראשונים הנזכרת לעיל עוסקת בשותפות ללא הגבלת זמן. אולם יש לדון בשותפות המוגבלת לזמן, אם גם בה יסברו הרמב"ם וההולכים בשיטתו ששותף יכול לכפות חלוקה על שותפו או שמא מאחר שהשותפות היא לזמן, הרי שכל שלא תם הזמן לא ניתן לכפות חלוקה.

נידון זה אפשר ללמוד מסוגיית הגמרא במסכת בבא מציעא (קה, א), וזו לשונה:

ואמר רבא: הני בי תרי דעבדי עיסקא בהדי הדדי ורווח [רש"י: שני קבלנים שקבלו עיסקא מבעל הבית בשותפות, שימכרוהו ויסחרו במעות עד זמן פלוני, ויחלקו ביניהם ובין בעל הבית כמשפט, ונשתמשו חצי הזמן ונשתכרו], ואמר ליה חד לחבריה: תא ליפלוג, אי אמר ליה אידך נרווח טפי, דינא הוא דמעכב [רש"י: עליה עד שיגיע הזמן שקבעו לבעל הבית].

לדעת רש"י מדובר שקבעו זמן לשותפות, ולכן בתוך הזמן אין אחד יכול לכפות על השני את פירוק השותפות. לפירוש זה הסכים גם הרא"ש שם, וכן כתב הבית יוסף (חושן משפט סימן קעו ד"ה ואף על פי שהרא"ש) בשם הר"ן בחידושו (בבא מציעא שם), וז"ל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דהאי מימרא דרבא כגון דידיעא מילתא בההוא עיסקא שיש לו זמן ידוע למכרו אי נמי כשהתנו וקבעו זמן, אבל לא התנו ולא ידיע נמי בסתמא זימניה דההוא עיסקא – לא מצי מעכב.

מדברי הר"ן מתבאר כי קביעות זמן לשותפות יכולה להיות באחד משני האופנים:

א. שהתנו וקבעו זמן במפורש; ב. שעשו שותפות בדבר שידוע ומקובל שיש לו זמן ידוע, ומסתמא שותפות זו נוצרה על דעת המנהג המקובל, אף על פי שלא התנו במפורש.

וכן כתב האור זרוע בפסקי בבא מציעא (פרק ג אות צב), וזו לשונו:

הא למדת דהיכא שקבעו זמן שאינו יכול לחלוק בלא דעת חבירו קודם הזמן. ונראה בעיני דהוא הדין עד שילכו לאותו יריד, או עד שיסחרו אותו סחורה, הואיל ואדעתא דהכי נשתתפו. ואם שמו מעותיהם בכיס אחד ולא קבעו זמן, גם לא הזכירו היריד ולא הסחורה, אינו רשאי לחלוק בלא דעת חברו עד שיעשו שום סחורה, דאדעתא דהכי נשתתפו שיסחרו יחד בשותפות.

פירוק שותפות שעל ידי נישואין

לאור הדברים האמורים לעיל נראה כי בני זוג שקנו דירה על מנת לדור בה בזמן נישואיהם, הרי ששותפותם בה היא שותפות המוגבלת לזמן. ואף שלא אמרו זאת והתנו כך בפירוש, מכל מקום ודאי אדעתא דזמן הנישואין עשו שותפותם בדירה על מנת לדור בה במסגרת נישואיהם, שכן השותפות נתהוותה בתוך מסגרת הנישואין וכחלק ממנה, וכפי שמקובל בין בני אדם, וכן הוא בסתם דעתם של בני זוג נישואים.

ונמצא לדינא כי כשם שבשותפות המוגבלת לזמן, אין אחד השותפים יכול לכפות חלוקה על שותפו בתוך זמן שותפותם – גם לדעת הרמב"ם וההולכים בשיטתו – כך גם לגבי דירת בני הזוג, אין אחד מהם יכול לכפות חלוקה על הצד שכנגד, כל עוד הם מוגדרים בתוך זמן הנישואין – שהוא זמן שותפותם, לפי שזמן השותפות קשור ומותנה במסגרת הנישואין. ורק כאשר מסגרת הנישואין מסתיימת בפועל – על ידם או על פי פסיקת בית דין – יש לראות בסיום זה כזמן המסיים את השותפות.

ולפיכך, אין אחד הצדדים רשאי לתבוע חלוקת הדירה ופירוק השותפות, כל עוד לא נסתיימו נישואיהם על פי דין או בפועל, שכן יש בתביעה זו כתביעה לחלק השותפות בתוך זמן השותפות שהותנה ונקבע ביניהם. ועל כן, יכול הצד שכנגד לעכב את פירוק השותפות תוך הזמן.

מסקנה זו העלה גם הגר"א שרמן שליט"א במאמרו הנזכר לעיל (נדפס בספר דברי משפט), וזו לשונו:

שותפות בני הזוג בדירה, נוצרה ביניהם למדור במסגרת חיי נישואין משותפים, ותנאי הסכם שותפות זה נקבעים בהתאם למסגרת נישואיהם, וקיימת הסכמה מכללא שזמן הנישואין הוא זמן השותפות, וכל עוד שהנישואין לא נסתיימו על פי דין, הלכה או הסכמת בני הזוג, אין שום צד רשאי לבקש פרוק השותפות בדירה, שכן בזה הוא מפר את תנאי זמן השותפות שנקבע בהסכמה מכללא בלב שני בני הזוג שנקבעה בשעת יצירת השותפות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הזמן שבו מסתיים הסכם השותפות שעל ידי הנישואין

ממאמרו של הגר"א שרמן שליט"א המובא לעיל עולה כי כל עוד נחשבים בני הזוג כנשואים ע"פ ההלכה, הרי הם עדיין בתוך זמן שותפותם בדירתם, ואין אחד מהצדדים רשאי לבקש את פירוק השותפות. וכל עוד שהנישואין לא נסתיימו על פי דין, הלכה או הסכמת בני הזוג, אין שום צד רשאי לבקש פרוק השותפות בדירה."

ועוד כתב שם:

יש לקבל את תביעת האישה שבית הדין ימנע מהבעל לפעול בבית המשפט לחלוקת ופירוק השותפות בדירת המגורים של בני הזוג, וזאת כל עוד בית הדין לא פסק או קבע שעל הצדדים להתגרש זמ"ז.

אולם מצינו שיטה אחרת בדבר הזמן שבו נחשבים בני הזוג כשותפים, ולפיה אף אם על פי הלכה עדיין נחשבים בני הזוג כנשואים, מכל מקום לגבי שותפותם בדירת מגוריהם האומדנה היא שכבר תם זמן השותפות, ואפשר לדרוש את פירוק השותפות.

וכך מובא במאמרו של הגר"ב בארי שליט"א (אב"ד בית הדין הרבני באשקלון לשעבר, לא פורסם), אשר ממנו ניתן להשליך לנידון שבפסק הדין שלפנינו, וז"ל:

ועדיין יש לדון מה יהיה הדין בדירה הרשומה על שם שניהם, כי כאן רשאי הבעל לטעון: אפילו אם לא מגיעים לי פירות, מכל מקום רשאי אני להתגורר בדירה מדין שותף, שהרי מבחינתי האישה גם כן יכולה להתגורר עמי, ואם היא בחרה שלא לגור בה – הרי לא נגרע מזכויותי דבר.

אמנם נראה שאם כל זכותו להתגורר בדירה היא מדין שותף, רשאית האישה לדרוש את פירוק השותפות. והנה זה ברור שלאחר הגירושין אין הבעל יכול לטעון כך כי פשוט שכשם שנפסק בשולחן ערוך שאם נקבע זמן למשך השותפות שרשאי כל אחד מהשותפים לדרוש חלוקה (וכמבואר בשולחן ערוך חושן משפט סימן קעו סעיפים טו–יח), הוא הדין גם בשותפות בין בעל לאשתו, נחשב הדבר כאילו הוקצב זמן עד הגירושין, אולם כאן הרי המדובר עוד לפני הגירושין, ולמה לא יוכל להתגורר בדירה?

ומסתבר לומר, שבשותפות בין איש לאשתו, כאילו נקבע מראש שהשותפות נמשכת כל עוד הם יכולים לגור יחד, אבל אם נוצר מצב של מאיסות, ובית הדין משוכנע שנוצר מצב בלתי־הפיך שהחיים בכפיפה אחת בלתי־נסבלים, כי אז יש אומדנא ברורה שנחשב כאילו כלה זמן השותפות, וכל צד רשאי לדרוש את פירוק השותפות. וזה שלא כדברי הגר"א שרמן שליט"א, שכתב שהשותפות הקניינית ממשיכה מדיני שותפות עד הגירושין. האם יעלה על הדעת שכאשר בני הזוג נפרדו והגט מתעכב בגלל סירובו של אחד מהצדדים להתגרש, שהשותפות תימשך בעל כורחו של האחר לעולמים?

המסקנות העולות לנידון שלפנינו

נראה כי לגבי הנידון שלפנינו, הכול יודו שזמנה של השותפות כיום תם, וכל צד יכול לכפות על הצד שכנגד לחלוק את דירת מגוריהם.

הטעם לכך הוא דהנה ההלכה קובעת לגבי מורדת בטענת "מאיס עלי", שאם האישה נותנת אמתלא לדבריה, אינה חייבת לדור בביתו. וכך מובא ברמ"א (סימן עז סעיף ג), וזו לשונו:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אבל בנותנת אמתלא לדבריה, כגון שאומרת שאינו הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו וכיוצא בזה, אז דיינינן לה כדינא שתקנו הגאונים [...] ואין כופין אותו לגרש, ולא אותה להיות אצלו.

והלוא כך הם פני הדברים גם לגבי המקרה דנן, שהרי בית הדין נוכח בדבר מאיסות הצדדים הברורה והמוחלטת.

מעתה נראה כי במקרה שההלכה אינה מחייבת את האישה לדור עם בעלה, וכגון באישה המואסת בבעלה שהיא רשאית לצאת מן הבית ולדור בנפרד, הרי שעל פי ההלכה תמה שותפותם בנוגע למדור. לפי ששותפותם בבית הייתה כדי לדור יחדיו, ומשנתבטלה המטרה בטלה עמה גם השותפות. כך גם במאיסות מצד הבעל. כך גם וודאי כבנידון דנן, כאשר הצדדים מורדים זה על זה ומואסים זה בזה.

ייתכן להביא ראיה למסקנה זו מדברי החזון איש. הנידון בדבריו הוא לגבי שותפים שהתחדשה עילה כל שהיא המכריחה אותם לפרק את שותפותם, ועל כך כתב החזון איש בדעת הר"י מיגש, וזו לשונו (בבא בתרא סימן ט"ק ג-ד):

כגון שניים שעשו שותפות בסחורה או בעסקא [...] אם רואים קלקול בעסק שאין ראוי להמשיכו, ואחד תובע לחלוק ואי אפשר לחלוק, ותובע למכור את כולו – שומעים לו.

מהדברים הללו מתבאר לכאורה כי גם שותפות בעסק המוגבלת לזמן, אשר בה – כאמור לעיל – לכל הדעות אין לפרקה קודם תום זמנה, היינו רק כאשר העסק המשותף הוא רווחי. ואולם החזון איש מסתפק במקרה אחר, אף על פי שבו השותפות היא רווחית, וכלשונו:

היה העסק מרויח אלא שנעשה קטטה ושנאה ביניהם ומפני זה לא מתדרי אהדדי, ובשביל זה אחד תובע 'גוד או אגוד' או לחלוק – צריך הכרעה אם זה הוי כנפל ביתו, שכתב הטור בשם הרא"ש דאף לדעת הר"י מיגש שבלקחו בשותפות אין טענת 'גוד או אגוד' מכל מקום כשאירע דבר מיוחד מצי טעין 'גוד או אגוד', דעל מנת כן לא נשתעבד, או שנאה לאו טענה היא.

מדבריו עולה כי הנידון אם טענת קטטה ושנאה היא עילה לפירוק השותפות הוא רק במקום שמטרת השותפות לא נפגמה. ועל כן בשותפות שתכליתה למטרת רווח ממוני, כל שהעסק מרויח אלא שסיבות אחרות ושוליות גורמות לפירוק השותפות, בזה יש להסתפק אם ניתן לפרקה גם ללא הסכמת שני הצדדים.

ואולם שותפות של בני זוג בדירתם, הרי לא נועדה אלא לקיום חיי משפחה תקינים, כדי שיחיו באהבה ואחוה, שלום ורעות. זוהי תכליתה ומטרתה של השותפות. אשר על כן, אם נולדה ביניהם קטטה ושנאה, נמצא שחל קלקול בעיקרה של השותפות שלא ניתן להמשיכה. במצב זה כתב החזון איש כי שומעים לאותו שרוצה לחלוק.

יתרה מכך, על פי מה שכתבנו לעיל הרי שבמקרה שכזה תמה שותפותם כי הלוא השותפות הממונית בחיי הנישואין היא אמצעי לשותפות זוגית ולחיי נישואין תקינים, ותוקפה הוא רק כאשר קיימת האפשרות לגור יחדיו בדירה משותפת, אולם משנשמט הבסיס לחיי הנישואין והשותפות הזוגית תמה ובטלה מן העולם, אזי גם השותפות הממונית בדירה שהיא נגרת ממנה, בטלה ואינה קיימת עוד.

העולה מן האמור כי גם אם לא ננקוט כפי הדעה שמצב שבו אבד הסיכוי להחזרת שלום הבית זהו הזמן של תום השותפות (דעתו של הגר"ב בארי שליט"א), אלא ננקוט שיש צורך בפסק דין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לגירושין כדי לפרק את השותפות, מכל מקום פשוט וברור שאם ההלכה קבעה שבני הזוג רשאים לדור בנפרד הרי שנשמט הבסיס למדור המשותף, ובזה לכל הדעות באה שותפותם לידי סיום.

דברי סיכום

בנידון דיון כבר התבאר בהרחבה לעיל שהצדדים מורדים זה על זה. הבעל מאס באישה ב'אמתלא ברורה' ואין מקום לחייב אותו בשלום בית. משכך, אין מניעה לפירוק השותפות וכפי שהארכנו לעיל.

הצו למדור ייחודי שיסודו בטענות ובסיכוי לשלום בית וכן מטעם מזונות אישה (שאינם בסמכותנו בתיק זה) אינו מתאים לתיק דנן ולנתונים הנזכרים.

יצוין שלפי הנראה לכאורה מנתוני התיק וכפי שהבהרנו את דעתנו גם ביחס לכתובה ואיזונה לפי הפסיקה המקובלת עלינו שאין כפל תשלומים ולפי האמור לעניין הצו למדור ייחודי שהוא נשוא החלטה זו, נראה לנו כי טוב יעשו הצדדים כבר כעת אם יציעו מועד מוסכם לסידור הגט.

נפסק

הצו למדור ייחודי מבוטל בזאת.

ניתן ביום י"א בניסן תשע"ח (27.3.2018).

הרב שניאור פרדס – אב"ד